

اُنْبُوْا سِيَّتِيْ بِتَيْكُوْنُوْا لِيْ مَبَارَا
UNIVERSITI
TEKNOLOGI
MARA

UNIVERSITI TEKNOLOGI MARA(KELANTAN)

TRANSKRIP WAWANCARA BERSAMA

ADIGURU HAJI HAMZAH BIN YUSOFF

PENGAMAL SENI BUDAYA TRADISIONAL KELANTAN

OLEH:

MUHAMMAD FIRDAUS BIN MOHAMED SOHAIMI 2021856476

MUHAMAD ISMAIL BIN AZMAN 2021627662

**PROJEK INI DIMAJUKAN KEPADA
FAKULTI PENGURUSAN MAKLUMAT CAWANGAN KELANTAN
BAGI MEMENUHI KEPERLUAN KURSUS
IMR 604 – PENDOKUMENTASIAN SEJARAH LISAN
SEMESTER 05 (OKTOBER 2023 – FEBRUARI 2024)**

TRANSKRIP WAWANCARA BERSAMA

**ADIGURU HAJI HAMZAH BIN YUSOFF
PENGAMAL SENI BUDAYA KELANTAN**

OLEH:

**MUHAMMAD FIRDAUS BIN MOHAMED SOHAIMI 2021856476
MUHAMMAD ISMAIL BIN AZMAN 2021627662**

**PROJEK INI DIMAJUKAN KEPADA
FAKULTI PENGURUSAN MAKLUMAT CAWANGAN KELANTAN
BAGI MEMENUHI KEPERLUAN
KURSUS IMR 604 – PENDOKUMENTASIAN SEJARAH LISAN
SEMESTER 05 (OKTOBER 2023 – FEBRUARI 2024)**

PENGHARGAAN

PENGHARGAAN

Syukur dan setinggi-tinggi kesyukuran dipanjatkan kehadiran Ilahi kerana dengan izinkurnianya dapat kami menyempunakan tugas bagi kod subjek IMR604: Dokumentasi Sejarah Lisan ini dengan jayanya.

Dengan kesempatan yang ada ini, kami amat berbesar hati untuk mengucapkan jutaan terimakasih kepada pensyarah subjek ini iaitu Puan Nurulannisa Binti Abdullah kerana telah meletakkan sepenuh kepercayaan beliau kepada kami untuk melunaskan tugas yang diberikan.

Kami ingin mengucapkan ribuan terima kasih kepada semua pihak yang terlibat secara langsung dan tidak langsung dalam usaha membantu menyiapkan tugas ini terutamanya kepada Puan Nurulannisa Binti Abdullah atas budi bicara beliau dalam memberi tunjuk ajar sepanjang masa projek ini dijalankan.

Selain itu, kami ingin mengucapkan tahniah dan syabas serta terima kasih kepada rakan-rakan seperjuangan kami kerana telah banyak menghulukan bantuan dan kerjasamabagi merealisasikan usaha dalam menyiapkan projek ini dengan jayanya. Segala bantuan yang telah mereka hulurkan amatlah kami hargai kerana tanpa bantuan dan sokongan mereka semua, projek ini mungkin tidak dapat dilaksanakan dengan sepenuhnya.

ABSTRAK

ABSTRAK

Abstrak: *Temubual yang akan dijalankan bersama Encik Haji Hamzah bin Yusof atau lebih dikenali sebagai Pak Jah Gelang Mas bertujuan untuk mengetahui latar belakang dan pengalaman beliau tentang seni budaya tradisional. Encik hamzah mahir dalam bermain alat muzik dikir barat sejak berusia 18 tahun lagi dan pernah menjadi pemuzik utama bagi alat muzik rebana ibu dikir barat pelbagai tokoh tersohor dalam bidang dikir barat. Adalah diharapkan supaya hasil kajian ini menjadi sumbangan literasi ilmiah yang bermanfaat untuk digunakan dalam kajian ilmiah serta bahan rujukan bagi individu, kumpulan, dan organisasi tertentu.*

Kata kunci: *pengalaman, alat muzik tradisional, pemuzik muzik utama, tokoh tersohor, sumbangan, wayang kulit*

Abstract: *The interview that will be conducted with Encik Haji Hamzah bin Yusof or better known as Pak Jah Gelang Mas aims to find out his background and experience with traditional culture. Encik Hamzah has been skilled in playing western dikir barat musical instruments since he was 18 years old and has been the main musician for the ibu dikir barat musical instrument of various famous figures in the field of dikir barat. It is hoped that the results of this study will be able to contribute to scientific literacy that is useful for use in scientific studies as well as reference material for certain individuals, groups, and organizations.*

ISI KANDUNGAN

ISI KANDUNGAN

TAJUK	MUKA SURAT
Penghargaan.....	I
Abstrak.....	III
Isi Kandungan.....	V
Rujukan Kata.....	VI
Biodata Tokoh.....	VII
Biodata Penemubual.....	XIII
Pengenalan.....	XVI
Transkrip	1
Bahagian 1: Latar Belakang Tokoh.....	2
Bahagian 2: Sejarah Pendidikan.....	13
Bahagian 3: Sejarah/Pengalaman.....	15
Bahagian 4: Pengalaman Kerjaya.....	16
Bahagian 5: Sumbangan.....	23
Bahagian 6: Nasihat Dan Harapan.....	24
Bibliografi.....	27
Lampiran	28
Log Wawancara.....	29
Diari Kajian.....	36
Senarai soalan.....	43
Surat Perjanjian.....	50
Gambar Bersama haji hamzah bin yusoff.....	51
Indeks.....	54

RUJUKAN KATA

Hok	Yang
Daley	Dalam
Masatu	Ketika itu
Mano dey	Tidak sempat
Kijo	Kerja
Tok	Tak
Budayo	Budaya
Dio	Dia
Panda	Pandai
Kito	Kita
Laguni	Macam Ini
Kato	Kata
Seramo	Watak
Goni	Benda
Kalu	Kalau
Susoh	Susah
Pitih	Duit
Takdok	Tiada
Akey	Akan
Tulah	Itulah
Gi	Pergi
Ni	Ini
Gitu-gitu	Begitu-begitu
Jah	Sahaja

Banyak	Banyak
Kalu	Kalau
Sekat	Setakat
Ambik	Ambil
Cakno	Cakna
Guno	Guna
Pon	Pun
Oyak	Bagitahu
Kapung	Kampung
Mugo	Sebab
Kelih	Lihat
Awok	Awak
Mu	Kamu
Skoloh	Sekolah
Ngaji	Belajar
Pegey	Pegang
Orei	Orang
Susoh	Susah
Sejarah	Sejarah
Tigo	Tiga
Bui	Bagi
Caro	Ambil maklum
Mugo	Sebab
Talipon	Telefon
Lo	Dekat
Jah	Sahaja
Buke	Bukan

Kapung	Kampung
Sekare	Sekarang
Loni	Selalu
Tikah	Berjarak
Daripado	Daripada
Masotu	Masa itu
Jalei	Jalan
Takdop	Tiada
Dei	Sempat
Gi	Pergi
Bggalok	Berhibur
Kut	Aliran
Kato	Kata
Pisoh	Pisah
Kijo	Kerja
Tok	Tidak
Oyak	Beritahu
Udoh-udoh	Hodoh-hodoh
Staro-staro	Setakat
Hok	Yang
Tigo-tigo	Tiga-tiga
Laki-laki	Lelaki-lelaki
Perepue	Perempuan
Abih	Tamat
Payoh	Susoh
Duo	Dua
Muloh	Arwah

Kno	Kena
Batoh	Bantah
Lawe	Lawan
Pecakape	Percakapan
Lamo	Lama
Ayoh	Ayah
Mok	Mak
Jupo	Jumpa
Mitok	Minta
Akei	Akan
Punoh	Rosak
Mugo	Benda
Bui	Bagi
Kei-kei	Sekejap
Lepah	Lepas
Molek	Cantik
Terrer	Hebat
Duk	Duduk
Susuk	Sembunyi
Pade	Padan
Jemu	Bosan
Puah	Bosan
Braso	Berasa
Lebih kure	Lebih kurang
Beromur	Berumur
Kelik	Balik
Wak	Buat

Brubat	Berubat
Sribo	Serba
Semeta	Sekejap
Sapa	Hingga
Pahtu	Selepas itu
Lasaknyo	Sangat lasak
Telitah	Terfikir
Tuhe	Tuhan
Staro	Setakat
Galo	Gala
Ata	Hantar
Bapok	Bapa
Pegei	Pegang
Tubik	Keluar
Kalu	Kalau
Sari	Sehari
Labo	Laba
Tebey	Tebang
Kijo	Kerja
Bermaknonyo	Bermaknanya
Tok	Tuan
Blako	Semua
Dei	Bila
Maso	Masa
Padey	Cukup
Celoh	Celah
Sep	Kumpulan

BIODATA TOKOH

NO.	PERKARA	PENERANGAN
1.	NAMA PENUH	HAJI HAMZAH BIN YUSOFF
2.	NAMA GELARAN/PANGGILAN	
3.	ASAL	KELANTAN
4.	NEGERI	
5.	TARIKH LAHIR	ISLAM
6.	AGAMA	MALAYSIA
7.	WARGANEGARA	BERKAHWIN
8.	STATUS SEMASA	
9.	EMAIL	
10.	ALAMAT SURAT MENYURAT	

BIODATA
PENEMU BUAL

NO.	PERKARA	PENERANGAN
1.	NAMA PENUH	MUHAMMAD FIRDAUS BIN MOHAMED SOHAIMI
3.	ASAL	
4.	NEGERI	I
5.	TARIKH LAHIR	
6.	AGAMA	
7.	WARGANEGARA	
8.	STATUS SEMASA	
9.	EMAIL	

NO.	PERKARA	PENERANGAN
1.	NAMA PENUH	MUHAMMAD ISMAIL BIN AZMAN
3.	ASAL	KELANTAN KELANTAN
4.	NEGERI	
5.	TARIKH LAHIR	
6.	AGAMA	ISLAM
7.	WARGANEGARA	MALAYSIA
8.	STATUS SEMASA	BUJANG
9.	EMAIL	

PENGENALAN

PENGENALAN

Kajian ini dijalankan adalah untuk mengkaji tentang latar belakang tokoh pengamal seni budaya tradisional Kelantan yang memberi penekanan kepada tokoh yang terlibat dalam seni wayang iaitu Haji Hamzah Bin Yusoff yang merupakan seorang pemain muzik wayang kulit yang hebat dalam seni persembahan kebudayaan dalam bidang alat muzik tradisional. Kajian tentang tokoh ini adalah untuk memberi pengetahuan kepada generasi muda tentang perkembangan dan warisan alat muzik tradisional yang digunakan dalam seni persembahan wayang kulit dimana Haji Hamzah Bin Yusoff juga merupakan pengarah, pemuzik dan pemelihara alat muzik wayang kulit pada zaman ini.

TRANSKRIP

TRANSKRIP

Assalamualaikum Warahmatullahi Wabarakatuh dan Salam Sejahtera. Berikut adalah merupakan temubual sejarah lisan mengenai latar belakang dan pengalaman hidup seorang tokoh dalam bermain alat musik wayang kulit. Bersama-sama kami ialah Encik Haji Hamzah Bin Yusoff yang merupakan seorang yang mahir dalam bermain alat muzik wayang kulit, dikir barat sejak berusia 14 tahun lagi dalam seni warisan ini. Rakaman ini dijalankan pada tarikh 24 December bersamaan dengan hari ahad pada jam 10 pagi hingga 1:30 petang yang bertempat di rumah Haji Hamzah bin Yusoff, Kg Gelang Mas, Pasir Mas, Kelantan. Temubual ini dikendalikan oleh Muhammad Firdaus Bin Mohamed Sohaimi dan Muhammad Ismail Bin Azman. Dengan segala hormatnya temubual ini dimulakan.

Petunjuk:

THY: Tuan Haji Hamzah Yusuf

F: Firdaus

BAHAGIAN 1: LATAR BELAKANG TOKOH

F : Bolehkah Pak Jah ceritakan tentang latar belakang diri Pak Jah?

THY : (Bunyi burung berkicau), ok, Bismillahirrahmanirrahim. Ingat kita dulu, *dio namo* [dia nama] sebenarnya Hamzah bin Yussof tapi di kenali di kelayakan ramai sebagai Pok Joh atau Pak Jah, (Pok Joh Ketawa). Berasal dari *kapung* [Kampung] , ia dulu , *sekare loni* [sekarang], sudah jadi . Pok Joh bergiat *dale* [dalam] seni ni *beromur* [berumur] *dale* [dalam] *lebih kure* [kurang] 8 tahun atau 9 tahun. Ok.

F : Bolehkah Pak Jah kongsi siapa ibu bapa Pak Jah?

THY : *Ayoh* [ayah], ibu.

F : Bolehkah Pak Jah ceritakan tentang pasangan hidup Pak Jah?

THY : *Dio* [dia], *ssabit* [berkenaan] dengan isteri ni, *namo dio* [nama dia] Jawiyah Bt Daud, *dio buke ore jauh pon* [dia bukan orang jauh], *ore sini lo jah* [orang berdekatan sini sahaja], *tikah* [jarak] 3 buah *rumoh jah* [rumah sahaja], *daripado* [daripada] sini *dale* [dalam] 2 lot, *kalu* [kalau] tanah, mengikut tanah dalam 2 lot. Ini bermakna *ore tuo laa* [ibu bapa], *ore tua dulu* [ibu bapa saya dulu], *dio* [dia] masa Pok Hamzah *dei* [sedang] *mengaji* [membaca] quran, *ngaji* [belajar] *skoloh* [sekolah] arab, *ngaji skoloh*, *abih* [tamat] kelas *nam skoloh rendah* [darjah enam sekolah rendah] melayu ni *gi* [pergi] *kut* [aliran] arab *dei* [dalam] 3 tahun. Pok Joh ni jadi aktif, jenis *jalei* [berjalan], dia jenis berjalan ni ingat *ore tuo kato* [ibu bapa berkata] kita ni *ado* [ada] duduk bggalok [berhibur], ini kita saing, daripada situ la dia kira keluarga *jugok* [juga], bermakna tidak *ore* [orang] luar jugak. Daripada situ la, *umor* [umur] *masotu* [ketika itu] Pok Joh 17 tahun, kahwinlah dengan *orei* [orang]. *Ore tua* [ibu bapa] ni, Pok Joh tidak berniat lagi nak kawin *masotu* [masa itu], bermakna *takdop-takdop* [tiada] cita-cita lagi nak beristeri masa itu. Bermaknanya kita ni *doh* [sudah] patuh kepada *orei tuo* [ibu bapa], kita ikut lah. Bermakna kita mudah bahasa setuju la (Pok Joh ketawa sedikit) calon kita tu bermakna pada situ kahwinlah. Kahwin selama *duduk-duduk* [menetap]. *Maso* [masa] dulu memang susah la *maso* [masa] dulu. *Makno* [makna] kahwin sakni duduk dengan mertua [mertua] duduk *sapa* [hingga] 7, 8 tahun, buat *kijo* [kerja] dengan dia. Pok joh tu *bukei* [bukan] *kato nok pisoh nga* [kata nak berpisah dengan] duduk keluarga dia, *mulonyo keluargo* [pada mulanya keluarga] dia ni, bermakna dia *lepas* [lepasakan]. Bermakna dia kata, *kalu* [kalau] *mu* [kamu] duduk dengan *caro* [cara] aku, mu

takdop [tiada] pendapatan, *cumo kito buat kijo pon* [hanya kita buat kerja] untuk dia la. *Kito* [kita] untuk *kito* [kita] ini buka *doh* [sudah] singapura, cari duit, cari kerja cari makan, sedihlah ingat sejarah dulu. *Kelik* [balik mari *tolok* [bertolak] *sakni* [tadi] cuma dia, kita *gi* [pergi] *kijo* [kerja] *kelik* [balik] *sipe* [simpan] (bunyi enjin lori). Ada *pok sdaro* [ayah saudara] kita boleh harap, ada 300 ratus kita *wi sipe ko dio* [bagi simpan kepada dia], *ado cumok mano kito wi sipe kodio* [ada sebanyak ini kita bagi simpan kepada dia], kita tak pernah tanya, *pitih* [wang] *kito* [kita] ada *cumok mano* [banyak mana] dengan *dio*. *Apabilo sakni* [apabila tadi], dia *duk oyak ko ore tino nyo* [dia beritahu kepada orang rumahnya], dia *tok oyak ko* [tidak bagitahu kepada] Pok Joh. Dia tanya *pitihnyo* [wang], buat la *basal udoh-udoh* [bengkel biasa-biasa], buat-buat, *pisoh* [usaha], *pisoh sakni muloh che* [usaha sekejap tadi arwah Che], *muloh mok ado* [arwah ibu ada] lagi masatu. *Ore ni tulong* [orang ini tolong], *kawe ni tulong gotu* [mereka tolong buat itu], alhamdulillah rezeki ni *hok tuhe* [yang tuhan] bagi ni, bermakna rezeki kita ni *hok tuhe* [yang tuhan] *wak sudah doh* [sudah tetapkan], bermakna *masotu* [masa itu] kita akan naik-naik *sapa ko bulih* [sehingga dapat] buat rumah *sapa ko* [sehingga ke], *buleh* [boleh] dengan carian *dio* [dia] tu bermakna ada *napok jaso* [nampak jasa] Pok Joh sahut dengan *kijo-kijo goni-goni* [kerja-kerja seperti itu], alhamdulillah bermaknanya, isteri Pok Joh ni *orei* [orang] amanah, *orei sobar* [orang sabar], bermakna *dio takdop* [dia tiada], dia *pehe kerano dio dulu susah* [faham kerana dia juga susah dahulu], *kito* [kita] kehidupan susah, bermakna *dio* [dia] pandai jaga kewangan (bunyi burung berkukuk) alhamdulillah itulah sejarah. *Sapa ko bulih* [dsehingga boleh] beli tanah, *sapa ko bulih* [sehingga boleh] (Pok Joh ketawa) (bunyi tepukkan tangan) *beli gapo* [beli apa-apa], bermakna kita tahu dah kehidupan *kito* [kita] dengan *dio ni staro-straon ni* [dia ini secara sederhana] dengan *dio* [dia].

F : Apakah nama isteri Pok Joh?

THY : *Namo* [nama] Jawiyyah, Jawiyyah Daud.

F : Berapakah anak-anak Pak Jah?

THY : Cenderamata *dio* [dia], *kalu* [kalau] mengikut *bilange* [bilangan] 7, apabila 7 *sakni* [tadi] *hok yang ko tigo* [yang ketiga] meninggal *sorey* [seorang], *duduk kan loni* [kedudukan sekarang ini] ada 6, *tigo-tigo* [tiga-tiga], *laki-laki tigo* lelaki tiga], *perepue tigo* perempuan tiga], sama banyak.

F : Sekarang apakah yang anak-anak Pak Jah lakukan.

THY : *takdop doh* [sudah tiada], *abih doh skoloh* [sudah tamat belajar], *hok* [yang] sulung *kijo* [bekerja] guru, *kijo* [kerja] USM Pulau Pinang, *loni* [sekarang] duduk di Pejabat PPD, yang kedua *tok kijo* [tidak bekerja], petani (bunyi ketukkan besi). Yang ketiga Pegawai Sumber Manusia (bunyi kenderaan) di Temerloh, *hok* [yang] (bunyi ketukkan besi) yang *tinu sorei* [perempuan seorang] lagi, *hok* [yang] UUM *situ tu kijo* [yang berada di situ], *duk turut* [mengikuti] suami *kijo* [bekerja] askar. *Pah* [seterusnya] yang *ko pat* [keempat], yang ketiga tu Universiti Malaya *hok tu tok kijo jugok* [yang tu tidak bekerja juga], *dei ado anak dio payoh doh la* [bila mempunyai anak menjadi susah], *pah dua jah lah tok kijo* [lepas itu, 2 orang tidak bekerja], *hok petani duo orei* [yang petani 2 orang].

F : Adakah ibu bapa Pak Jah juga antara seniman dalam bidang kebudayaan?

THY : *Dio tok* [dia tidak] minat, *cumo* [cuma] *muloh* [arwah] *ayoh jah* [ayah sahaja], *muloh ayoh dio* [arwah ayah] giat seni *pon dale* [pun dalam] kebudayaan macam silat, wayang kulit, rebana, ketuk *pon dio* [pun tidak] tak minat, *cumo* [cuma] dia minat dikir laba, *hom so tu jah dio* [yang satu itu sahaja] minat, dikir laba dia minat *muloh ayoh ni* [arwah ayah ini]. *Muloh*

mok [arwah mak] ini (bunyi burung berkicau) *takdop* [tiada] minat tapi *dio support jah muloh ayoh* [dia sokong sahaja arawah ayah]. *Dio maso tu* [dia pada ketika itu,, *maso tu dio tok support jugok maso tu* [ketika itu dia tidak sokong sebenarnya], *maso* [masa] Pok Joh *duk tengoh ngaji quran kei gapo maso tu* [sedang belajar al-quran ketika itu] (bunyi burung berkicau) *dio* [dia] (Pok Joh ketawa) *ssabit* [disebabkan] *kito ore seni ni* [kita orang seni ini] *kut-kut mano pon* [walau bagaimanapun] *dio takleh lari minat dio tu* [dia takkan lari minat itu], *kut-kut mano* [walaubagaimapun] *walau susah payoh pon* [susah payah sekalipun], dia akan *curi* [cari peluang], *dio mecuri* [dia mengambil peluang], *lepah ngaji* [selepas belajar] quran *maso* [masa] itu ada siam itu belajar muzik *menogho* [menoro]. Pok Joh dengan *muloh* [arwah] *kakok* [kakak] ini *dio supporting* [dia sokong], *dio nga* [dia dengan] Pok Joh ini *dio tikah* [dia berbeza] (bunyi burung berkicau) meninggal *doh dio tikah berapo* [dia berbeza berapa] tahun , Pok Joh tahun, masa itu *dio mati kiro umur* [dia meninggal ketika umur] 70 tahun, sudah *mengaji* [belajar] quran (bunyi buuuuu) (menggambarkan Pak Jah bergegas ke sesuatu tempat) *pat* [tempat] kampung siam belajar gedobok, *menogho* [menoro] (bunyi burung berkicau). *Ho Pok dio tahu dio marohlah* [bila ayah tahu dia marah], *dio maroh* [dia marah] (bunyi burung berkicau), *ho kito breti dulu* [kita berhenti sekejap], tapi *gi* [pergi] dengan *curi la* [senyap-senyap], belajar silat, belajar bersilat , belajar gendang dengan *dio* [dia], *lah mano nok jugak* memang mahu sangat-sangat]. (Bunyi burung berkicau), *takleh-takleh kno gi* [memang wajib pergi], *hei keno bedal* [kena rotan], *dio cumo tok buat dalei tempat-tempat ramai* [dia tidak buat ditempat khalayak ramai], *kelik buat dumoh* [balik ke rumah], tapi *kito duk* [kita] diam, *kito tok kato gapo* [kita tidak berkata apa-apa], *dio kato-kato gini* [dia bercakap macam-macam], *kito tidok lawe pecakape dio kito tok pernoh batoh* [kita tidal membantah percakapan dia] (bunyi burung berkicau), *kito paka* [kita hanya mengiyakkan] (ho,ho,ho) [suasana yang menggambarkan mengiyakkan perkara tersebut], *takdop kito duk* [tiada kita] senyap (burung berkicau), *lepo-lepo* [ada masa kita pergi] kita *gi*

[pergi] (Pok Joh Ketawa). Daripada situ, *lamo-lamo* [lama-lama] masuk *dalei* [dalam] bahagian silat, bahagian serunai, belajar gendang, belajar *gapo* [perkara lain] lagi, tok guru tu mari *mitok la* [mari minta sangat], mari *jupo nga ayoh mok* [datang jumpa ibu bapa], *muloh che* [arwah atuk], mari *mitok dio nok* [mari minta untuk] ajar (bunyi kenderaan) *budok ni* [budak ini], *dio nok wak caro anak dio sdiri* [mahu jadikan seperti anak sendiri], *takpo dio ada* [dia mempunyai] *goni dio* [dia akan] jaga keselamatan, *kawale* [kawalan] itu *dio jago* [dia jaga]. *Dio* [dia] benarlah, *bilu situ giat-giat la* [bermula disitu bergiatlah], *cumonyo dio masotu* [pada ketika itu], *dio menogho* [dia menoro], mokyong *dio tok akei* [dia tidak akan], *tok akei bui* [tak alan bagi] *sapa ko sep mokyong* [sehingga kumpulan makyong] *ni mari mitok* [mari minta] dengan *dio pon* [dia pun], *dio pon tok bui* [dia tidak bagi], *kerano* [kerana] *dio sayei ko cucu dio* [dia sayang kepada cucunya], *dio kato* [dia beritahu] *dio takut cucu dio punoh* [dia risau takut cucunya rosak]. *Mugo gitu* [saya berfikir] Pok Joh duk jugok, *punoh kot jalei mano* [rosak di bahagian mana]. Bermakna *kito kato* [kita cakap], pergaulan masyarakat tu Mok Yong atau *menogho mugo* [menoro itu] umum, *bukei kito kato* [bukan] tempat-tempat itu. *Dio kato* [dia beritahu] aku takut *mu punoh kerano* [kamu rosak kerana] minum. Takut *kito* [kita] minum arak, minum tuak, *caro oghe ritu kei* [suasana kehidupan orang dulu]. *Hok tu Pok Joh kato atah nawaitu kito* [yang itu adalah atas niat masing-masing dikatakan]. *Kalu kito nok bulih* [kalau kita mahu boleh] (bunyi ketukan besi), *dio wi contoh* [dia memberi contoh], *dio kato ginilah* [dia bagitahu macam inilah], dia contoh kalau kita *saing nga orei curi* [kalau berkawan dengan pencuri], *sikit pon kito keno curi* [kita juga akan mencuri], *kalu orei saing nga orei jahat* [kalau berkawan dengan orang jahat], *sikit pon kito keno jahat* [kita juga akan jahat], *kalu orei minum sikit pon* [kalau orang juga minum], *kita minum sikit* kita juga akan minum]. *Tok leh lari doh hok tu* [sudah tidak boleh dielakkan]. *kato betul jugok* [betul juga kata-kata itu].

F : **Siapakah mendorong Pak Jah dalam seni kebudayaan ini?**

THY : Ok, dia guru ni ramai, (bunyi ketukkan besi) *dio pertamo* [pertama] guru, Pok Joh terlibat *dale* [dalam] seni ini muloh [arwah] Tok Che Poh, dia mengajar silat masa itu. Dia bergendang masa itu *asasnyo* [asasnya] daripada *muloh* [arwah] Salleh Bin Iso. Che Po ini Mustafa *namo dio* [nama dia]. Mustofa bin Ali. Dia sebagai guru silat, Pok Joh *duk* [sedang] belajar silat dengan dia (bunyi ketukan besi) apabila bergendang *muloh* [arwah] Salleh bin Iso hekkon, serunai dengan (bunyi burung berkicau) persendirian. *Samo-samo* [sama-sama], *di masatu* [pada masa itu] Pok Joh 2 *orei duk blajar* [orang sedang belajar serunai *maso tu* [masa itu]. Pok Joh *takdop srunai* [tiada serunai] *dio* [dia] galak. *Lepah ngaji* [selepas belajar] quran, *lepas* [lepas] *zohor gapo ho gi blajar* [terus pergi belajar] (bunyi ketukan besi). Belajar serunai (diulang 3 kali), *bulih napah gapo sapa ko* [boleh bernafas sehingga] tahun (Pok Joh batuk) 2090 lebih doh (Pok Joh batuk dengan keras) 2090 lebih tu, Pok Joh *tengoh top masotu* [sedang terkenal ketika itu] (bunyi burung berkicau), tapi Pok Joh belajar lagi dengan tok guru srunai. Gendang boleh *doh* [dah], *terrer doh masotu* [hebat ketika itu]. *Dio omur masotu* [dia berumur ketika itu], *omur* [umur] 8 tahun Pok Joh *tok sapa* [tak sampai] (bunyi ketukan besi) lagi *nok* [nak] gendang, *takdop* [tiada] sejarah *budok hok bulih* [budak yang boleh] gendang *masotu* [ketika itu]. Pok Joh *bulih* [boleh] gendang *doh* [dah]. Apabila berserunai *sakni* [tadi], *doh kito duk* [kita sedang] dengar, *duk masuk* [sedang] tanding *gapo* [apa] (bunyi burung berkicau) *bulih la caro kito cumonyo* [sesuai dengan kita}, *kalu ngaji skolah* [kalau belajar di sekolah] a,b,c itu *tok betulla* [tidak betul]. *ni main* [sekejap baca] a, *keikei* [sekejap jadi] d, jadi *tok* [tidak] betul *perjalane* [perjalanan], belajarlah (bunyi burung berkicau) *ado muloh* [ada arwah] ini nama Umar bin, *ha tok* [tidak] ingat Umar bin *gapo* [apa], *namo baso dio* [nama terkenal dia] Pok Su Umar, *ore pechoh sok labu puyuk* [orang kawasan Pechoh Sok Labu Puyuk] ini belajar la serunai,

belajar-belajar serunai (bunyi burung berkicau dan ketukan besi) *apabilo* [apabila], *kito* [kita] buat anggar tok guru sungguh *dohla* [sangat], *dio tu kito* [dia dikira] belajar a sampai *ko* [ke] z , *kito* [kita] belajar *sakni* [tadi] sejarah serunai ni bermaknanya Pok Joh *gi* [pergi] belajar dengan *dio dale maso* [dia dalam masa] 4,5 bulan Pok Joh *tok* [tidak] pernah tiup pon depan tok guru (bunyi tepukkan tangan) ni caro Pok Joh belajar.

F : Adakah Pok Joh terkenal di Negeri Kelantan?

THY : Seluruh Kelantan, *tanyo la mano kalu* [tanya dimana-mana] terlibat kebudayaan, *tanyo* [tanya] Pok Joh Gelang Mas, *kadei-kadei* [kadang-kadang] kenal nama, tuan tak kenal. *Tanyo* [tanya] la kebudayaan, pok Joh Gelang Mas *orei* [orang] kenal. Bermakna kita *saing* [berkawan] dengan *orei molek* [orang baik], kita pandai duduk, pandai jaga, jaga kebudayaan kita tu InsyAllah *ore* [orang] akan kunjung kita.

F : Apakah alat pertama dipelajari Pok Joh?

THY : Gendang la. Silat gendang. *Tigo tu jah la* [tiga itu sahaja]. Asal-asal dulu silat.

F : Dimanakah lokasi kelahiran Pak Jah?

THY : Lokasi dia dekat *jah* [sahaja], *kawase* [kawasan] sini juga Pok Joh, dia dulu bersilat , gendang. Dia kampung ni dulu *dio* [dia] boleh *kato ko terrer* [dikatakan hebat] juga, *ore tua* [ibu bapa] dulu. Bermakna tok guru silat bukan sebarang orang , jadi *orei* [orang] *timbul* [lahir] zaman dulu. Dia *sebutir* [satu] kampung, *sorei timbul* [seorang lahir] tok guru silat. Sini *muloh* [arwah] tok guru Wak Hj Samoh. Silat *ni terrer* [hebat]. Tapi *dio orei dulu* [orang dahulu] dia tidak semacam orang *loni dio* [sekarang dia] pandai dia naik *stage* [pentas], *ore dulu tok naik stage* [orang zaman dahulu tidak naik pentas]. Bermakna kita nak belajar dulu, kita nilai *jugok* [juga]. *Duk tengok* [sedang melihat] tarian dia, *duduke* [kedudukan] dia,

mainan dia lagu *mano* [macam mana], cara *ko* [ke] belajar buah lagu mana, kita nilai *jugok* [juga]. Tapi alhamdulillah boleh . Tapi Pok Joh *tok* [tidak] rajin bersilat *loni* [sekarang], dulu belajar 3 kali Pok Joh bersilat. *Pastu dei* [selepas itu, apabila] duduk bergendang berserunai *toksei doh* [tidak mahu]. *Duk tumpu hok ni jelah* [hanya fokus yang ini sahaja].

F : Adakah Pok Joh memiliki anak murid?

THY : *Loni* [sekarang] *sapa ko* [sehingga ke] ada 3 anak murid. *Lamo doh* [sudah lama] Pok Joh berhenti sebelum *gi* [pergi] Mekah dulu. Bermakna anak murid dah ada, anak buah ada, *anok* [anak] murid *pon* [pun] Pok Joh buat *supo* [serupa] anak. Ajar *sunggoh* [sungguh], bermakna tidak *susuk doh* [tidak sembunyikan]. Turun ilmu betul-betul. Alhamdulillah la, Pok Joh *duk* [sedang] ajar-ajar dia. Masuk tahun *dalei* [dalam] tahun tu, kebetulan *dio mitok* [dia minta] la nak masuk bertanding, *kalu mu sedap staro ni* [kalau kamu hebat sampai tahap ini], aku yakin *mu* [kamu] boleh pegang seluruh *kelate* [kelantan]. Aku yakin *mu* [kamu] boleh. Apabila, tubuh kumpulan, *duk blajar gapo* [sedang belajar], *mugo hok bulih* [yang boleh] gendang. Cuma kita *gi* [pergi] betul *caro* [kaedah]. Dia tubuh la *team dio* [pasukan dia], *sep-sep* [kumpulan mereka] dia dengan gendang, silat serunai. Masuk tanding tahun ke-2 silat terbaik *boleh sep dio* [menang kepada mereka], serunai terbaik boleh, boleh johan *masatu* [masa itu]. *Sep-sep* [kumpulan-kumpulan] sri limbat, cucu limbat masa itu. Masa itu Pok Joh *gi la* [pergi] duduk. Kita tak yakin, tak pandai cuma kita boleh tu dengan *caro* [cara] lain *pade* [pada] lain. *Dio* [dia] gendang, serunai, silat ni atau *gapo* [apa] sekalipun, dia lagu ni lagu asli seni gayung ni dia lain pada yang lain. Dia *takleh* [tidak boleh] buat lagu joget, dia ada khas wajib lagu tu, cuma kita katakan yang betulnya kawasan Pasir Mas, dan Tumpat *jah* [sahaja] untuk begendang silat ni. *Ni* [ini] muzik ini memanglah dia pengadil *pon kito takleh* [pun kita tidak boleh] nilai, *cumo* [cuma] kategori dia *takleh* [tidak boleh] campur (bunyi motosikal) dengan jenis-jenis ini, macam-macam ini, *dio keno sep-sep dio*

[dia perlu kumpulan-kumpulan dia]. Tapi *hok* [yang] betulnya, *loni* [sekarang] Pok Joh *duk prati* [sedang melihat] walau serunai pun *takdop doh* [tiada] nak ikut jejak zaman dulu. *Loni* [sekarang] duduk turut jejak pertandingan. Dulu ada irama-irama asli (telefon Pok Joh berdering).

F : Berapakah masa yang diambil Pok Joh dalam mempelajari seni ini?

THY : *Dio maso hok* [pada waktu itu] Pok Joh *ralik* [fokus], dia kadang-kadang antara lepas zohor, ambik *celoh* [ruang] antara zohor dengan asar tu ataupun lepas isyak. *Tok lamo pon* [tidak lama sangat] dalam masa habis-habis tinggi setengah jam. Tu tinggi *doh* [sudah] itu setengah jam. Kalau kita dengan cara tumpu, kita jaga *molek* [baik-baik] takut jadi *jemu-jemukan* [bosan]. Kalau dia *jemu takleh doh* [bosan tak boleh]. Contoh kalau belajar gendang, serunai, apabila belajar serunai kita tiup serunai ini kita tiup lagu, bermaknanya jiwa kita, kepuasan kita tu dah rasa puah, kita tiup lagu silat, lagu muay thai, lagu serama, *pah* [lepastu] kita *puah laguni* [bosan dengan lagu ini], kita ambil serunai bahagian wayang kulit ni pula. Kita tiup-tiup *braso* [berasa] dia *peluhkan* [berpeluh] (Pok Joh ketawa). Bermakna lepas angin kita, kadang-kadang kalau rasa tak segar, kita serunai, tapi *kalu ore* [kalau orang] mari tiup kita tak *braso pon* [berasa sangat] sebabnya *tak blaga* [tidak kena] dengan jiwa kita itu, kita kena buat kerja sendiri walaupun *semeta* [sekejap] dia *peluh beres la* [berpeluh sudah selesai]. *Dio dulu* [dia dahulu], Pok Joh *terre* [hebat] sungguh. Kalau kita, contoh main gelanggan ni kalau 40 guru silat, Pok Joh serunai seorang jah. Bermakna ore lain *tok* [tidak] tolong. Masa itu Pok Joh *sribo* [serba] boleh. Dia *kalu gi* [kalau pergi] 5 ore orang, semua ore [orang] boleh fungsi *blako ni* [semuanya], *cumo* [cuma] serunai *jah* [sahaja] *tokleh* tidak dapat, walau gendang. *Pasal* [kerana] Pok Joh boleh tiup *sapa* [sehingga] 45 minit *masa tu seraound* [ketika itu dalam satu pusingan]. *Takdop orei* [tiada orang] Kelantan boleh buat. *Maso omur* [ketika umur] 40 tahun ke bawah. Kerana Pok Joh duk berlatih

sokmo [sentiasa]. Kadang-kadang kita berlatih dalam 15 minit ke 20 lebih *sapa* [sehingga] 45 minit *pahtu padey doh* [selepas itu, setakat itu sahaja]. *Takdop ore nok litah* [tiada orang yang boleh saingi], *lasaknyo* [lasaknya] kita.

F : Berapakah jenis seni kebudayaan Pok Joh belajar?

THY Dia asas. Dia asas belajar ini *dudukan loni* [kedudukan sekarang] semua, (bunyi burung berkicau) merangkumi wayang kulit, menora, dikir barat, bersilat, mokyong, berteri semua boleh. Alat muzik ni, *cumo* [cuma] satu *hok* Pok Joh *tokleh* [tak dapat] rebak (Pok Joh Batuk). Rebak ni *maso tu* [pada ketika itu] arwah duduk buat, boleh la *terrerr* [hebat] merebak ni. Pok Joh pun mari aku nak belajar rebak. Nak belajar rebak ni, *tokleh* [tidak dapat] mari la *telitah* [terfikir] kita *takdop* [tiada] usaha *kerano tuhe tok bui doh katku bendo ni* [kerana tuhan tidak memberi kepada saya].

BAHAGIAN 1 TAMAT

BAHAGIAN 2: SEJARAH PENDIDIKAN

F : Bagaimanakah latar belakang pendidikan Pok Joh?

THY : *Dio* [dia] sekolah *rendoh hok* [rendah yang] dulu, *ore tuo* [ibu bapa] dulu *tidok supo loni* [tidak seperti sekarang], *ore tua* [ibu bapa] dulu sekolah ambil nama sekolah. Pok joh sekolah rendah dulu boleh nombor 3, no 4 tu boleh. Tapi *dei* [bila] habis sekolah rendah *nok gi* [mahu pergi] sekolah menengah, dia *tak bui* [tidak dibenarkan] dah. Dia kata prinsip *ore tua* [ibu bapa] dulu *mu ngaji* pandai *staro mano pon mu tok lepas* [kamu belajar pandai-pandai tapi tak mampu tandingi orang lain tidak dibenarkan] pada *orei lain* [orang lain], *ni orei dulu* [orang dahulu]. Jadi *takda* [tiada] galakkan zaman dulu kalangan *mok bapok* [ibu bapa] sebab nak suruh tolong *kijo dio* [kerja dia] tu. *cumo dio mintok* [hanya mahu minta] *tolong galo* [tolong membajak], *kijo-kijo* [kerja-kerja] kampung. Melainkan dia galak *ata* [hantar] pondok, *ngaji* [belajar] pondok. Pok joh *tok sir gi* [tak nak pergi] pondok, *ngaji* [belajar] la *skoloh* [sekolah] arab sambil-sambil.

F : Adakah Pak Jah memegang apa-apa jawatan sepanjang di sekolah rendah?

THY : *Takdop* [tiada]. Pok Joh tak suka *pegei* [pegang] jawatan. Dia pegang jawatan ni bermasalah sebenarnya. Contohnya, ketua darjah, *kalu* [kalau] budak bising kita marah, risiko tu *bermakno* [bermakna] marah ni *tubik blako bendo hok molek pon tubik bendo hok tok molek pon tubik* [keluar perkataan yang baik dan juga keluar perkataan tak baik].

F : Adakah guru-guru Pak Jah menyokong usaha Pak Jah dalam seni ini sewaktu sekolah rendah?

THY : Sokong-sokong. Tapi Pok Joh *tak pernah* [tidak pernah] ponteng sekolah. Bermakna kedatangan setahun tu , *kalu* [kalau] bersilat tok guru minta mari, *kito* [kita] mintak *nga* [dengan] cikgu la cuti sari.

F : Adakah di waktu zaman sekolah Pak Jah menyertai pertandingan-pertandingan seni tradisional Melayu Kelantan?

THY : Tapi di sekolah dulu dia tak terlibat seni ni, dia *masatu sekoloh rendah dio* [pada masa sekolah rendah] sekolah ni akhir tahun ni, karnival, majlis sukan, dia panggil Pok Joh jugak, *kadei* [kadang] remban ubi, wayang kulit, dikir barat dan dikir labo, itu je la.

BAHAGIAN 2 TAMAT

BAHAGIAN 3: SEJARAH PENGLIBATAN DALAM SENI MUZIK WAYANG KULIT

F : Apakah pengalaman manis dan Pahit Pok Joh sepanjang terlibat dalam seni ini.

TH : Dia pengalaman ni, Pok Joh Pahit atau mahu atau manis ni *atah* [bergantung] kita,
Y *kito* [kita] tak pernah keluar kita simpan. *Bermaknonyo* [bermakna] kita *raso bendo* [rasa benda] ini emosi tu, berasa tak berkenan, marah tu kita kena diam. Kadang-kadang tok guru ini ada percakapan dia *molek* [baik], *ado hok tok molek* [ada yang tak baik]. Cuma emosi kita tu *takdop* [tiada].

F : Berapakah alatan seni dan juga jenis yang Pok Joh belajar?

TH : Dia seni ni, belajar dalam semua jenis seni ni *hok kito* [yang kita] tok berguru, *cumo* [cuma] dia asas belajar asas seni gendang makyong putri ni, masa tu Pok Joh belajar satu alat *jah* [sahaja] (bunyi burung berkicau) Pok Joh belajar, bermaknanya, masa Pok Joh belajar gendang makyong tikah anak putri ni, Pok Joh belajar bahagian *anok jah* [anak]. Dalam masa seminggu Pok Joh boleh main teri *dalei* [dalam] buat persembahan *wak brubat ore* [untuk berubat orang] sakit.

BAHAGIAN 3 TAMAT

Petunjuk:

THY: Tuan Haji Hamzah Yusuf

I : Ismail Bin Azman

BAHAGIAN 4: KERJAYA

Kerjaya sebelum menjadi penggiat Seni Tradisional Kelantan

I : Adakah encik mempunyai kerjaya lain sebelum menceburi bidang ini?

THY : *Pok Joh, masatu* [pada ketika itu] *kijo lain takdok* [tiada pekerjaan lain] . *Masatu petani*, [Ketika itu sebagai petani] kategori *kijo* [kerja] *kapung*, [kampung] *beloh kayu*, [membelah kayu] dan *tebey pokok* [tebang pokok].

I : Berapakah umur encik ketika itu?

THY : Umur *daley* [dalam] *hok* [yang] sepenuh masa *daley* [dalam] 27 tahun *masatu* [pada ketika itu]

Soalan mengenai Seni Tradisional Kelantan

I : Bilakah Encik mula membuat Wayang Kulit?

THY : Pok joh *tok* [tak] buat wayang kulit, Pok joh minat muzik *jah* [sahaja]. Pok joh fikir *wayey kulit* [wayang kulit] ni satu ukiran *hok* [yang] *payoh* [susah] untuk dibuat. *Nok* [nak] tumpu alat lagi, *nok* [nak] *tumpu* [tumpukan] *wayey kulit* [wayang kulit] lagi *gotu goni* [itu ini] lagi, *mano dey* [tidak sempat] *dengey* [dengan] *jiwo* [jiwa] *kito* [kita] *tokdey* [tidak sempat] *pasalnyo* [pasalnya] *banyak kijo* [banyak kerja]. Sekadar belajar *jah* [sahaja] tapi *tok* [tak] rajin buat wayang kulit.

I : Adakah Encik mempunyai minat dalam bidang ini?

THY : *Woyey kulit* [wayang kulit] ni, dio *satu satunyo* [satu satunya] tradisi *hok* ado manfaat. Kito kato seni *budayo* [budaya] *wayey kulit* [wayang kulit] ni dio *banyak* [banyak] *dengey* [dengan] cukup lengkap. Atas *wayey kulit* [wayang kulit] ni *contohnya*

[contohnya], *cerito* [cerita] *wayey kulit* [wayang kulit] ni *dio* [dia] *buleh* [boleh] *bawok* [bawak] *gi* [pergi] *orey* [orang] jahat, *orey* [orang] baik, *orey* [orang] alim, *orey* [orang] jahil *bahagiey* [bahagian] dakwah. Watak *dio* [dia] tu *dio gi* [pergi] *belako* [semua] sebagai mesej. *Maknonyo* [Maknanya], *kalu* [kalau] betul-betul, *panda* [pandai] tengok *wayey kulit* [wayang kulit] tapi *kalu* [kalau] *tok* [tak] *panda* [pandai] tengok, jadi *doso* [berdosa]. Walaupun kito *panda* [pandai] tengok, *sebabnyo* [sebabnya] *kito* [kita] walaupun tengok *wayey kulit* [wayang kulit], *watok* [watak] *wayey kulit* [wayang kulit] *tu* [itu] kito *letak* [letak] atas diri *kito* [kita], *kalu* [kalau] *kito* [kita] jahat *setaro ni* [tahap ini] *laguni* [macam ini] jadi tapi *kalu* [kalau] *kito* [kita] baik *laguni* [macam ini] jadi. Disini, kito *ambik* [ambil] iktibar dari *wayey kulit* [wayang kulit].

I : Kenapa Encik memilih Wayang Kulit sebagai kerjaya?

THY : Pok Joh *orey* [orang] *kato* [kata] buat *wayey kulit* [wayang kulit] *ni* [ini] sebagai *hobi jah* [sahaja] *sebabnyo* [sebab] Pok Joh *tok* [tak] buat *wayey kulit* [wayang kulit] *ianyoo* [iaitu] *bukey* [bukan] sebagai kerjaya *sebabnyo* [sebab] pok joh lebih *kepada* [kepada] seni muzik tradisional

I : Dalam setahun berapa Wayang Kulit yang encik boleh hasilkan?

THY : Dalam setahun, *wayey kulit* [wayang kulit] *ni* [ini], *contohnyo* [contoh] *seramo* [watak] *dio tu* [itu] lebih kurang 4-5 hari untuk buat. *Dio goni* [benda] *ni* [ini] *memey* [memang] rumit, *nok* [nak] sesuai *dengey* [dengan] watak sebab dulu *wayey kulit* [wayang kulit] *ni* [ni] *dio* [dia] *ado* [ada] saingan *sebabnyo* [sebab] *hok* [yang] buat *wayey kulit* [wayang kulit] *ni* [ini] *rama* [ramai] dulu. *Nok* [Nak] *keno* [kena] *dengey* [dengan] *caro* [cara], *dengey* [dengan] detail secara untuk nampak cantik tu *hok* [yang] *susoh* [susah].

I : Wayang kulit biasanya dilakukan bila?

THY : *Dio wayey kulit* (wayang kulit) *ni* (ini) *dio* (dia) musim-musim *jugok* (juga). *Maso* (Masa) kalau mengikut *sejaroh* (sejarah) dulu *wayey kulit* (wayang kulit) *ni* (ini) *dio* (dia) *persembahan dio* (dia) selepas musim menuai, menuai padi. Situlah, tapi *tidok* (tidak) *wayey kulit* [wayang kulit] *so karo lah* [satu perkara] semua kebudayaan akan dibuat. *Bermakno* [Bermakna] *orey* kapung [orang kampung] *nok* [nak] *hiley* [hilang] penat *leloh*

[lelah] *dio* [dia] mari *denga* [dengar] kebudayaan. *Maso tu* [Ketika itu], *kito* [kita] *kato* [kata] setiap bulan pada setiap hari *maley* [malam] jumaat. Lepas *kapung* [kampung] *ni* [ini] minggu *depey* [depan] *gi* [pergi] main *kapung* [kampung] lain *pulok* [pula]. Makyong *dengey* [dengan] dikir barat *pon* [pun] *gitu* [begitu] *jugok* [juga] jadi setiap minggu penuh program.

I : Adakah menghias wayang kulit ini mengikut cita rasa sendiri atau mengikut permintaan pelanggan?

THY : *Wayey kulit* [Wayang kulit] *ni* [ini] *dio* [dia] mengikut *citaraso* [citarasa] pelanggan *jah* [sahaja]. *Wayey kulit* [Wayang Kulit] *ni* [ini] *dio* [dia] *banyak* [banyak] watak jadi atas *orey* [orang] lah *dio* *nok hok* [nak yang] *lagu mano tu* [macamana]. *Seramo* [Serama] ayam *gapo* [apa] *semo tu* [semua itu] *memey* [memang] banyak lah *orey* [orang] *ambik* [ambil].

I : Antara banyak-banyak corak, yang mana sentiasa menjadi pilihan pelanggan?

THY : *Dio* *corok* [corak] *ni* [ini] *bukey* [bukan] *tupu* (tumpu) atas peminat. *Dio* [Dia] contoh *seramo* [serama], *capur* [campur] atas warna hijau, *meroh* [merah], *laksamano* [aksamana] *pulok* [pula] putih. *Dio* [Dia] *toksey* [taknak] bagi *samo* [sama] *dengey* [dengan] *hok* [yang] lain-lain.

I : Bahan dan alat apa yang digunakan untuk menghasilkan wayang kulit?

THY : Alat *dio* [dia] *ni* [ini] pahat *jah* [sahaja] khas. Pahat *ni* [in] dulu *ditempoh* [ditempah] di Indonesia tapi *ado jugok* [ada juga] *hok* [yang] buat *sediri* [sendiri]. Macam-macam pahat *ado* [ada] untuk buat bunga. Tapi, pahat *ni* [ini] atas *orey* [orang]. *Kalu* [Kalau] *kito* [kita] *ni* [ini] *tok beso* [tak biasa] *kito* [kita] *tokleh* [tak boleh] *ambik* [ambil] *pahat ni* [ini] sebab *kito* [kita] tak tahu *caro nok guno dio* [cara nak mengunakkannya].

I :Berapa lamakah masa yang diambil untuk menghasilkan wayang kulit?

THY : *Maso hok* ([Masa yang] diambil lebih *kurey* [kurang] 4-5 hari lah untuk siap satu-satu watak *wayey kulit* [wayang kulit] *tu sediri* [itu sendiri]

I : Berapa harga untuk satu wayang kulit yang dihasilkan oleh encik?

THY : *Kalu* [Kalau] mengikut *hargo* [harga] *loni* [sekarang] Rm400-500 untuk satu-satu serama *tu sediri* [itu sendiri]. Mahal *goni* [benda ini] sebab *buatnyo* [buatan] *keno* [kena] teliti. *Hargo* ([Harga] *dio* [dia] ada macam-macam *ado* [ada] jugok [juga] *hok* [yang] RM300 tapi *hok* [yang] *biaso-biasolah* [biasa- biasa]. Sek-sek *hok* [Mereka yang] buat *dio* [dia] *ni* [ini] *sokmo* [selalu] buat malam sebab *dio* [dia] *nok* [nak] ketenangan *tu* [itu].

I : Adakah Encik memiliki pekerja? Jika ada, berapakah usia mereka?

THY : Pok joh *takdok* [tiada] pekerja. Pok Joh buat *kijo sorey jah* [kerja seorang sahaja] *kadey-kadey* [kadang-kadang] keluarga mari tolong sikit-sikit.

I : Pernah ke orang luar datang untuk belajar tentang cara membuat wayang kulit?

THY : *Ado jugok hok* [Ada juga yang] mari untuk belajar

I : Kejayaan yang dicapai oleh encik dalam bidang seni?

THY : Kejayan *hok ado ni* [yang ada ini] *bukey* [bukan] atas pok joh *sorey* [sorang] tapi atas pasukan. Takdok *pasukey* [pasukan] *tokleh* [tidak] buat *gapo* [apa] lah *kalu* [kalau] *wayey kulit* [wayang kulit] *ni gak* [ini lah].

I : Cabaran yang dihadapi dalam bidang seni ini?

THY : *Dio goni* [Dia benda] cabaran tu *memey ado* [memang ada], cabaran untuk kekal laku atau *orey* [orang] panggil *sokmo* [selalu] buat persembahan.

I : Anugerah yang diperolehi dalam bidang seni?

THY : *Takdok* [Tiada], anugerah ni *dio* [ini dia] satu masalah pada *kito* [kita]. Dunia *loni* [sekarang], kadang-kadang *sapo hok* [siapa yang] rapat *dengey* [dengan] *orey* [orang] atas *dio lah dapatnyo* [dia yang akan dapat]. *Dio tok suko dio sajo lah* [Dia tak suka dia melepas]. Anugerah ni hanya sekadar gelaran *jah* [sahaja] bagi pok joh.

I : Apakah Pengalaman pahit dan manis dalam bidang seni?

THY : Pelbagai pengalaman *dah hok* [yang] Pok Joh hadap. Pok joh *ambik* [ambil] *sumo tu*

[semua itu] untuk Pok Joh *bekki* [baiki] untuk *maso* [masa] depan.

Bengkel Seni Tradisional

I : Bilakah bengkel Encik dibina?

THY : Bengkel seni ni, tahun 80 [1980] lebih *doh* [sudah] *dekat* [hampir] 1990. Bengkel *biaso-biaso* [biasa-biasa] *gitu jah* [begitu sahaja].

I : Berapakah kos yang encik keluarkan untuk membina bengkel ini?

THY : *Maso tu dio* [Masa itu dia], *adolah* [adalah] dalam 20-30 ribu (RM 20,000 ke RM30,000). *Masatu* [Masa itu] *barey* [barang] *tidok* [tidak] *mahal supo* [macam] *loni* [sekarang]. *Loni*, [Sekarang] *kurey-kurey* [sekurang-kurangnya] *keno ado* [kena ada] *50 ribu* (RM50,000) sambil (ketawa kecil).

I : Adakah Encik membuka sebarang kursus untuk orang ramai datang belajar?

THY : *Buko* [Buka], *ado lah* [adalah] *jugok* [juga] *orey-orey* [orang-orang] mari belajar *sini* [disini].

I : Berapakah kursus yang encik tawarkan di bengkel encik

THY : Kursus *ni* [ini] *atas hok mari tu* [yang datang itu] *nok* (nak) belajar *gapo* (apa). *Pahtu* [Kemudian] Pok Joh ajar lah [ajarkan] *hok mano dio nok* [yang mana dia nak] belajar tu. *Ado hok nok* [Ada yang nak] belajar dikir barat dengan *bano* [rebana], *ado nok* [ada nak] belajar *mugo* [benda] lain. Jadi pok joh *kiro* [kira] atas *hok* [yang] *mari* [datang] *nok* [nak] belajar *tu sediri* [itu sendiri].

I : Berapakah harga yang encik tetapkan untuk menyertai kursus di bengkel encik?

THY : Pok joh *tok kisah* [tak kisah] *mano bab goni* [sangat pasal ini]. *Pado* [Pada] Pok Joh sekadar seikhlas hati *jah* [sahaja]. *Atas* [Terpulang] pelanggan lah *nok* [nak] bagi *berapo pon* [berapa pun]. Pok joh *tok kisah dio nok* [tak kisah dia nak] bayar *berapo pon* [berapa pun]. Niat pok joh *nok* [nak] turunkan ilmu dengan ikhlas *jah* [sahaja].

I : Berapakah jumlah pelajar yang menyertai kursus di bengkel encik sekarang?

THY : Rama [Ramai], anggaran dalam 20-30 orang *hok* [yang] belajar di bengkel pok joh *buat maso loni* [masa sekarang]. Bermacam-macam *meney* [permainan] *hok* [yang] pok joh ajar kepada peserta.

I : Tahun bilakah encik membuka peluang kepada masyarakat untuk belajar seni tradisional dengan encik?

THY : Tahun 90an tu *ada doh hok* [ada dah yang] mari belajar sini. Tapi, *tok rama* [tak ramai] *supo loni lah* [macam sekaranglah].

I : Adakah encik mengadakan kelas bengkel encik setiap hari minggu atau pada hujung minggu?

THY : Kelas *tok* [tak] pasti tak menentu. Ia tergantung atas individu *tu sediri* [itu sendiri], *dio nok* [nak] mari belajar masa mana. Ada *hok* [yang] *mari* [datang] hari-hari, ada *hok* [yang] mari *maley* [malam] atau *petey* [petang] pon ada. Tapi kebanyakan *hok* [yang] mari belajar pada hujung minggu lah *ramanyo* [yang ramai].

I : Adakah encik membuat kelas tersebut di bengkel ataupun di tempat lain?

THY : Bengkel, *pasalnyo* [pasalnya] senang *budok-budok* [budak-budak] *mari* [datang].

I : Adakah bengkel encik menyediakan alat untuk pelajar atau peserta?

THY : Ada, *paka mari dengey tubuh jah* [datang dengan tubuh badan sahaja]. Tapi *kalu* [kalau] serunai *dio keno* [kena] *bawok* [bawa] *sediri* [sendiri] tapi *kalu* [kalau] alat-alat lain *kito* [kita] *sedia* [sediakan].

I : Bagaimanakah perasaan encik sekiranya ada pelajar encik yang mengikuti jejak langkah encik sebagai seorang anak seni?

THY : *Suko* [suka], *pasalnyo* [pasalnya] warisan seni akan ada pengganti, ianya ada *sokmo* [selalu] *tok akan bereti sekat* [tak akan berhenti setakat] pok joh *jah* [sahaja]. Jadi, *dio* [dia] akan ajar *ko orey* [kepada orang] lain *pulok* [pula] *tok* [tak] putus lah ilmu *hok ado ni* [yang ada ini].

I : Sejauh mana harapan encik terhadap pelajar-pelajar ini dalam bidang seni tradisional ini?

THY : Bergantung atas kebolehan peserta *tu* [itu] sendiri, bermakna tahap seni *ni* [ini] atas individu bukan atas pok joh semata-mata dan juga sifat seni *dio tu setaro mano* [dia itu sejauh-mana] *tahap dio* [dia] *buleh* [boleh] naik dan turun. Rezeki *ni* [ini] kehendak tuhan, ada *hok buleh* [yang boleh] main *belako* [semua] *ado* [ada] *hok* [yang] *buleh* [boleh] main *so karo jah* [satu perkara sahaja]

I : Mengapakah encik memilih lokasi untuk mendirikan bengkel di sini?

THY : Tempat penginapan *kito* [kita], *kalu* [kalau] *demo* [awak] *nok* [nak] belajar *demo* [awak] *lah keno mari* [kena datang], *tokkey* [takkan] *kito pulok* [kita pula] *keno gi ko demo* [kena datang kepada awak]. Ibarat *kato* [kata] murid kena mari cari cikgu untuk *tuntut ilmu* [menuntut ilmu].

I : Apakah ciri ciri strategik yang ada disini sehinggakan encik memilih lokasi ini sebagai lokasi bengkel encik?

THY : Kawasan *ni sehati doh* [sefahaman sudah] *dengey* [dengan] pok joh. Dekat *dengey* [dengan] *banyok* [banyak] tempat.

BAHAGIAN 4 TAMAT

BAHAGIAN 5: SUMBANGAN DAN HARAPAN

I :Dari awal hingga sekarang boleh kami tahu apakah sumbangan Encik yang pernah sumbang kepada negeri atau negara?

THY :Sumbangan *ni* [ini] *dio* [dia] *ado* [ada] *tok kiro lah* [tak kira] kawasan *kito ko* [kita atau] jabatan *mano-mano* [mana-mana] *ko* [ke], sekolah *ko* [ke] bergantung pada *kita mampu* [kemampuan kita]. *Hok* [Yang] *mano kito* [mana kita] *buleh* [boleh] tolong *kito* [kita] tolong. *Contohnyo* [Contohnya], pembukaan Balai Polis Gelang Mas untuk dirasmikan *ni*. *Takdok pitih* [Tiada peruntukkan] untuk buat program. Jadi, pegawai atas panggil Pok Joh mesyuarat *pasalnyo* [pasalnya] *takdok* [tiada] peruntukan untuk buat majlis. Pok joh *pon oyak dio* [pun bagitahu dia], *takpo* [takpa] *pasal pitih mu jangey* [pasal duit kau jangan] *mikir* [fikir] aku *akey* [akan] tolong. Pok joh *pon mitok* [pun minta] tolong *orey kapung* [orang kampung] bagi sumbangan sebanyak RM50 setiap rumah untuk buat majlis. Untuk kebudayaan, pok joh akan urus buat untuk majlis nanti bagi *ado* [ada]. Pok Joh *guno pitih sediri* [guna duit sendiri] *sebanyak* [sebanyak] RM3000 untuk *guno* [gunakan] masa majlis *tu* [itu]. Jadi, masa majlis *tu* [itu] berlangsung dengan lancar *banyak* [banyak] persembahan *hok ado* [yang ada] dikir barat *ado* [ada], *mokyong* [makyong] ada main *bano* [rebana] *ado* [ada]. Jadi, masa *tulah* [itulah] nama Pok Joh naik sebab tolong *sek-sek dio* [mereka] buat majlis perasmian Balai Polis Gelang Mas. *Sampai key* [Sampaikan] *sek dio* [mereka] bagi anugerah sijil kepada Pok Joh atas sumbangan pada *ketiko* [ketika] itu

I :Adakah encik pernah terlibat aktiviti seni tradisional di peringkat kebangsaan ataupun antarabangsa?

THY : Antarabangsa pernah dapatlah juga rasa *gi* [pergi] ke negara-negara luar macam Perancis, England, Jordan dan Itali untuk membuat bengkel di sana.

I :Adakah encik pernah menyertai sebarang persembahan yang melibatkan seni tradisional Wayang Kulit?

THY :Ada, Pok Joh menyertai persembahan wayang kulit *ni* [ini].

I : Adakah encik masih aktif bergiat aktif dalam menyertai sebarang persembahan seni?

THY : *Loni* [Sekarang], *giat gitu-gitu jah* [bergiat begitu-begitu sahaja]. Kalau ada *orey* [orang] panggil, *kito* [kita] *gi* [pergi] untuk main secara suka-suka. Tak aktif *supo dulu lah* [macam dululah] sekadar isi masa terluang *jah* [sahaja].

BAHAGIAN 5 TAMAT

BAHAGIAN 6: NASIHAT DAN HARAPAN

I : Apakah harapan encik terhadap seni tradisional pada masa akan datang?

THY : Harapan pok joh memang *nok* [nak] suruh kekal lah. Pasaunya, *banyak doh* [banyak dah] seni warisan kelantan *hok* [yang] pupus dan kehilangan seni dan *jugok* [juga] budaya kerana minat anak muda semakin merosot dalam kalangan mereka.

I : Adakah encik percaya bahawa golongan belia masih berminat tentang Wayang Kulit ini

THY : Pandangan Pok Joh, masih ada *hok* [yang] minat tapi tidak ramai. Jadi, generasi *loni lah* [sekarang] kena cari pelapis-pelapis baru untuk bagi tunjuk ajar.

I : Adakah encik masih mempunyai impian yang masih belum dilaksanakan sebagai seorang pembuat Wayang Kulit?

THY : Alhamdulillah, Pok Joh rasa hampir semua impian pok joh telah wujud sepanjang Pok Joh *duduk* [berada] dalam bidang ni

I : Sekiranya encik sudah bersara, adakah encik masih berminat untuk meneruskan bengkel Seni kepada golongan remaja yang ingin menceburi bidang ini?

THY : *Kalu* [Kalau], masih ada *hok* [yang] *nok* [nak] belajar, InshaAllah Pok Joh akan teruskan.

I : Mengapakah encik berasa bahawa seni Wayang Kulit ini sangat penting untuk diwarisi oleh generasi muda supaya ia tidak lapuk ditelan zaman?

THY : Pok joh punya pendapat, penting untuk generasi 10-20 tahun akan datang untuk belajar seni warisan ni.

I : Apakah usaha yang encik lakukan untuk menarik minat golongan muda untuk menceburi bidang seni Wayang Kulit?

THY : *Hok* [Yang] mula-mula sekali, minat tu kena ada dan juga kesanggupan untuk belajar benda ni sebab bukey seney [bukan senang] untuk kito [kita] mahir seni- seni tradisional ni

I : Apakah harapan encik terhadap bengkel ini sekiranya encik telah bersara pada masa akan datang?

THY : Harapnyo [Harapnya], teruskan warisan seni ni [ini] sampai akhir hayat kito. Tok berhenti sekat [setakat] Pok Joh jah (sahaja). Gitulah [Begitulah] harapan pok joh

I : Sebelum menamatkan sesi temu bual ini, adakah terdapat sebarang kata kata dari encik terhadap golongan muda mengenai Wayang Kulit ini?

THY : Pada anak-anak muda, kito [kita] kena bangga dengan seni warisan ni. Sebabnya adalah identiti hok [yang] membentuk peribadi diri kito [kita] ni [ini].

I : Apakah harapan Encik kepada orang luar sana yang tak pernah tahu tentang Wayang Kulit?

THY : Harapan pok joh, pada mereka hok [yang] tak pernah tahu tentang wayang kulit ni [ini] kena ambik [ambil] tahulah. Pasalnyo [Pasalnya] kalu [kalau] bukey [bukan] kito [kita] hok [yang] ambik [ambil] tahu sapo [siapa] lagi hok [yang] akan cakno [cakna] kepada warisan tradisional ni.

BAHAGIAN 6 TAMAT

Dengan ini tamatlah sesi temubual mengenai pengalaman dan sumbangan Encik Haji Hamzah bin Yusoff dalam bidang Seni Tradisional Melayu Kelantan yang sudah lebih 50 tahun dalam seni warisan Tradisional ini. Kami mengucapkan terima kasih di atas kesudian dan kerjasama yang diberikan oleh beliau dalam menyempurnakan wawancara ini. Adalah diharapkan dengan hasil temubual ini dapat menyumbangkepadaperkembangan ilmu dalam seni warisan tradisional pada masa akan datang. Sekian, terimakasih.

BIBLIOGRAFI

- Adiguru CENDANA: Hamzah Bin Yusoff*. (2023, April 26). BASKL. Retrieved January 21, 2024, from <https://baskl.com.my/adiguru-cendana-hamzah-bin-yusoff/>
- Ghani, D. A. (n.d.). (PDF) *Wayang Kulit Kelantan: The Challenges Between Traditional and Digital Media*. ResearchGate. Retrieved January 21, 2024, from https://www.researchgate.net/publication/276036850_Wayang_Kulit_Kelantan_The_Challenges_Between_Traditional_and_Digital_Media
- Jelajah 5 negara perkenalkan seni warisan Kelantan*. (2023, October 18). Berita Harian. Retrieved January 21, 2024, from <https://pre-www.bharian.com.my/amp/hujung-minggu/kembara/2023/10/1166878/jelajah-5-negara-perkenalkan-seni-warisan-kelantan>
- MUZIK WAYANG KULIT*. (n.d.). Pemetaan Budaya. Retrieved January 21, 2024, from <https://pemetaanbudaya.jkkn.gov.my/category/culture/272>
- Wayang Kulit Kelantan*. (2020, February 27). Perbadanan Muzium Negeri Kelantan. Retrieved January 21, 2024, from <https://muzium.kelantan.gov.my/index.php/ms/warisan/wayang-kulit/wayang-kulit-kelantan>

LAMPIRAN

LOG WAWANCARA

Muhammad Firdaus bin Mohamed Sohaimi dan Muhammad Ismail bin Azman telah menemubual Encik Haji Hamzah bin Yusoff. Temu bual ini dijalankan di kediaman Encik Haji Hamzah di Pasir Mas, Kelantan.

MASA	SUBJEK	NAMA/TEMPAT/RUJUKAN
BAHAGIAN 1: LATAR BELAKANG TOKOH		
0.00	Sesi temuduga bersama tokoh bermula	Rumah kediaman Pak Jah Orang hebat
0.21	Biodata dan latar belakang tokoh	
1.15	Kegiatan dalam bidang kesenian	8 tahun 9 tahun
BAHAGIAN 2: LATAR BELAKANG KELUARGA		
1.30	Ibu bapa Pak Jah	
2.09	Nama isteri	Isteri
6.39	Anak-anak Pak Jah	Cenderamata
BAHAGIAN 3: LATAR BELAKANG MINAT TOKOH DALAM SENI BUDAYA		

9.15	Tokoh menceritakan seni yang dipelajarinya	Silat Menoro Gendang Marah Kakak
11.14	Tokoh menceritakan situasi yang dihadapi ketika itu	Tidak dibenarkan Mok Yong Menoro Cucu Susah payah minat
13.58	Tokoh menceritakan tentang guru-guru beliau	Guru Tok Che Poh Musthapa Ali
16.38	Tokoh menceritakan prinsip dalam sesi pembelajaran	Prinsip Orang Mendengar Berlatih Tiup
20.28	Tokoh menceritakan tentang ketegasan guru beliau	Takut Marah Anak murid meninggal
22.38	Alatan seni pertama dipelajari	Gendang
26.19	Tokoh dengan rasa gembira menceritakan tentang keunikan silat gayong	Seni Berbeza dari yang lain Tidak boleh buat sesuka hati Tumpat Pasir Mas
27.30	Penerangan tentang serunai dari tokoh	Serunai Tak sama Irama
28.08	Tokoh menceritakan berkaitan kawan beliau	Saing Tok guru
29.22	Tokoh menerangkan tentang waktu latihan beliau dalam seni kebudayaan	Zohor Setengah jam Asar

30.40	Tokoh memberitahu tentang serunai wayang kulit	Berpeluh Tiup Serunai
32.40	Penceritaan tentang jenis kesenian yang dipelajari	Asas Semua Wayang kulit Menoro Dikir barat Rebak
34.50	Penjelasan berkaitan rebak	Boleh Tuhan Anugerah
102.24	Tokoh menjelaskan berkaitan wayang kulit	Tak buat Wayang kulit
103.29	Tokoh menjawab berkaitan kenapa memilih wayang kulit	Manfaat Masalah Cerita
105.58	Penghasilan wayang kulit	Tak buat Raja serama 3 hari
107.58	Penjelasan jenis-jenis watak wayang kulit	Ganas Takut
108.17	Musim wayang kulit	Sejarah Malam
BAHAGIAN 4: LATAR BELAKANG PENDIDIKAN		
37.48	Tokoh menceritakan sejarah pendidikan beliau	Sekolah Orang tua Pandai
38.57	Tokoh menceritakan tentang kehidupan beliau sewaktu di zaman sekolah	Petani Kerja Gala
39.39	Tokoh memberitahu tentang sekolah aliran arab	Pondok Sekolah arab
40.48	Tokoh telah ditanya berkaitan jawatan yang	Tidak

	dipegang sewaktu di sekolah	Ketua darjah Sekolah Jawatan
42.00	Sokongan daripada guru-guru tokoh dalam seni kebudayaan	Sokong Ponteng Cikgu Silat
43.07	Penglibatan tokoh dalam seni kebudayaan di sekolah	Tak terlibat
46.16	Alatan seni yang dipelajari tokoh	Seni Gendang mokyong puteri
BAHAGIAN 5: SUMBANGAN DAN PENGALAMAN		
44.25	Tokoh menjelaskan pengalaman beliau dalam seni kebudayaan	Belajar Prinsip Pahit Manis
48.35	Tokoh menceritakan tentang harapan dalam seni budaya	Yakin Seni Boleh
50.29	Tokoh menerangkan tentang keangkuhan dan kesombongan yang akan terjadi	Angkuh Sombong Tak jadi
51.37	Tokoh menceritakan berkaitan harapan kepada anak-anak murid	Patuh Jangan lawan Tok guru
52.57	Tokoh menjelaskan tentang kaedah dalam mempelajari seni	Tegur Baiki
53.55	Tokoh menegaskan tentang kepentingan agama sewaktu terlibat dalam seni kebudayaan	Syirik
57.15	Tokoh menjelaskan tentang alatan seni paling diminati beliau	Kategori Minat

		Suka
58.19	Alatan seni yang paling lama untuk disiapkan	Rebak Serunai
101.09	Tokoh telah ditanyakan berkaitan pengalaman kerja beliau	Petani Kerja kampung
110.26	Tokoh menjelaskan pengalaman dalam pembuatan watak wayang kulit	Watak Baju serama Siam
111.04	Tumpuan corak dalam pembuatan wayang kulit	Warna Hijau 3 warna
112.17	Alatan dalam membuat wayang kulit	Pahat bertukang
113.17	Harga wayang kulit mengikut watak	RM 500 Mahal
121.25	Penurunan ilmu kepada pelapis	Minat
122.19	Anak-anak murid tokoh dalam seni kebudayaan	30 orang Pelapis
125.46	Perasaan kerana ada pelapis	Suka Warisan seni
BAHAGIAN 6: NASIHAT DAN HARAPAN		
132.16	Sumbangan sebagai tokoh seni	Kawasan
135.45	Tokoh memberitahu tentang kesanggupan beliau dalam seni kebudayaan	Ribu Semua
137.23	Peringkat yang dicapai dalam seni kebudayaan	Antarabangsa
139.20	Harapan tokoh dalam seni kebudayaan	Rangkuman Sejarah Kaum muda
141.14	Pelapis-pelapis seni mokyong	Boleh

		Adik guru mok yong Besut
141.50	Tokoh menceritakan tentang pelapis silat, wayang kulit	Generasi
142.30	Tokoh memberitahu tentang kepentingan kebudayaan	Dijunjung Melayu
143.10	Harapan terhadap generasi baharu	Minat Bergantung Dukung

DIARI PENYELIDIKAN

MASA	TARIKH	PERKARA	TINDAKAN
12.00 Petang -2.00 Petang	5 Oktober 2023	<p>Kami diberi penerangan oleh Puan Nurulannisa mengenai subjek IMR604 Oral Documentation serta memberi maklumat awal berkenaan tema kajian lisan pada semester ini iaitu artis veteran sama seperti tema pada semester-semester sebelumnya.</p> <p>Puan Nurulannisa mengarahkan pelajar untuk membentuk kumpulan seramai dua orang untuk satu kumpulan dan Puan Nurulannisa mengarah setiap kumpulan memilih dan mencari tokoh untuk dijadikan sebagai interviewee dalam kajian lisan.</p> <p>Puan Nurulannisa menyarankan pelajar untuk mencari tokoh yang tinggal di kawasan terdekat atau di negeri pantai timur sahaja iaitu Terengganu, Pahang, dan Kelantan bagi mengelakkan pelajar sebarang masalah seperti kos pengangkutan yang tinggi dan sebagainya.</p>	<p>Membuat catatan berkenaan tema kajian lisan dan tajuk tugas yang perlu dijalankan.</p> <p>Menentukan pasangan ahli kumpulan masing-masing.</p> <p>Mengambil maklumat berkenaan saranan pensyarah dan berusaha mencari tokoh di negeri Kelantan.</p> <p>Mencari tokoh di</p>

		Mencari tokoh di kawasan Pantai Timur iaitu Pahang, Terengganu, dan Kelantan.	platform sosial media
9.43 Pagi - 10.28 Pagi	19 Oktober 2023	<p>Puan Nurulannisa memberi makluman melalui platform <i>WhatsApp Group</i> berkenaan tema terkini kajian lisan iaitu Tokoh Warisan Budaya (Cultural Heritage) dan Tokoh Kandungan Tempatan (Local Content). Puan Nurulannisa turut berkongsi berkenaan kriteria asas bagi tokoh yang dipilih bagi kajian lisan tersebut.</p> <p>Puan Nurulannisa mengarahkan pelajar untuk menyiapkan abstrak kajian terlebih dahulu dan menghantarnya di platform Google Classroom bagi tujuan semakan</p>	<p>Mengambil maklum berkenaan tema terkini kajian lisan.</p> <p>Berbincang dengan ahli kumpulan berkenaan tokoh yang dipilih dan mula menyediakan abstrak bagi kajian lisan.</p>
10.00 Pagi	24 Oktober 2023	<p>Kami mencari maklumat tokoh seperti nombor telefon dan alamat rumah di platform sosial media.</p> <p>Kami menjumpai tokoh untuk ditemubual. Kami menjumpai tokoh iaitu pemilik kilang mancis terkemuka di Kelantan</p>	<p>Menjumpai maklumat di platform media sosial <i>Facebook</i></p> <p>Kami diberikan maklumat oleh rakan, mengenai tokoh kami iaitu nombor telefon beliau melalui platform <i>WhatsApp</i>.</p>

2.40 Petang	27 Oktober 2023	<p>Kami menghubungi Encik Mahmod Mohd Nor untuk bertanyakan tentang hajat kami untuk menemubual beliau</p> <p>Encik Mahmod Mohd Nor bersetuju untuk ditemu bual oleh pihak kami dalam masa yang terdekat.</p>	<p>Menerangkan kepada tokoh berkenaan kajian lisan dan maklumat penting yang perlu beliau ketahui.</p> <p>Kami mengambil maklum kesudian tokoh untuk ditemu bual dan bersedia untuk sentiasa menghubungi beliau dari masa ke Encik Mahmod Mohd Nor bersetuju untuk ditemu bual oleh pihak kami dalam masa yang terdekat.</p>
8.40 Malam - 10.00 Malam	28 Oktober 2023	Kami berbincang mengenai abstrak kajian secara atas talian iaitu melalui platform <i>WhatsApp</i> .	Menyiapkan abstrak kajian dengan merujuk sumber maklumat yang diperoleh melalui carian <i>Google</i> dan platform sosial media iaitu <i>Facebook</i>
2.30 Petang	12 November 2023	Perbincangan secara atas talian mengenai soalan temu bual bagi topik Mancis dan membuat kajian berkenaan topik dengan melayari sosial media seperti <i>Facebook</i> .	Membincangkan dan menyiapkan soalan temu bual secara berkala di platform <i>Google Docs</i> .
2.00 Petang	24	Kami menghantar set soalan temu	Menghantar set soalan

	November 2023	bual di folder yang disediakan oleh Puan Nurulannisa di platform <i>Google Classroom</i>	temu bual bagi tujuan semakan sebelum ke fasa temu bual bersama tokoh.
10.00 Pagi	25 November 2023	Puan Nurulannisa memberi maklum balas dan komen berkenaan soalan temu bual yang dihantar di <i>Google Classroom</i> .	Mengambil maklum berkenaan maklum balas dan komen daripada Puan Nurulannisa serta mengambil masa untuk memperbaiki kesalahan yang terdapat set dalam soalan temu bual.
	25 November 2023 -29 November 2023	Kami berbincang mengenai proposal projek kajian lisan yang boleh disiapkan selepas menyiapkan soalan temu bual. Kami mencari maklumat berkenaan kajian bagi bahagian tinjauan literatur yang disertakan dalam proposal.	Menyiapkan proposal projek kajian lisan di platform <i>Google Docs</i> . Menyiapkan tinjauan literatur berdasarkan maklumat dan sumber rujukan yang diperoleh di Internet.
12.00 tengahari - 2.00 petang	29 November 2023	Perbincangan soalan temu bual mengenai tokoh tembikar mambong bersama dengan Puan Nurulannisa di kelas D309A.	Menghadiri kelas IMR604 pada pukul 12.00 tengahari bagi tujuan semakan soalan temubual dengan Puan Nurulannisa

		Puan Nurulannisa memberikan tunjuk ajar dan beberapa aspek serta teknik yang perlu ditekankan dalam menghasilkan soalan temu bual berdasarkan topik masing-masing.	Mencatat maklumat dan tunjuk ajar yang diberikan oleh Puan Nurulannisa bagi tujuan menambah baik soalan temu bual.
11.42 Pagi	2 Disember	Kami mencuba menghubungi Encik Mahmod Mohd Nor bagi tujuan penetapan tarikh temu bual yang bakal dijalankan	Berjaya menghubungi Encik Mahmod Mohd Nor melalui panggilan telefon
3.23 Petang	3 Disember 2023	Kami menghantar koleksi soalan temu bual bagi rujukan Encik Mahmod Mohd Noor.	Menghantar koleksi soalan temu bual di platform WhatsApp bagi tujuan rujukan Encik Mahmod Mohd Noor
1.00 Petang	5 Disember 2023	Kami dihubungi oleh Encik Mahmod Mohd Noor dan diberitahu bahawa beliau sedang sibuk dengan tugas di kilang dan juga hal-hal luar. Beliau mengatakan tidak dapat untuk di temubual atas dasar kesibukan beliau	Kami mengambil maklum tentang keadaan tersebut dan mengatakan kami boleh menunggu walaupun beliau sibuk dengan tugasnya. Kami mengambil maklum hal ini dan menghentikan perbualan.

4.25 Petang	10 Disember 2023	<p>Kami mengambil keputusan untuk menukar tokoh kajian kerana tidak mendapat sebarang makluman daripada pihak Encik Mahmod Mohd Noor. Kami juga risau projek kajian lisan ini tidak dapat disiapkan dalam waktu yang telah ditetapkan.</p> <p>Pihak Agensi Kebudayaan Negeri Kelantan memberikan dokumen biodata tokoh yang berkaitan dengan kajian. Agensi kebudayaan memberikan 3 tokoh yang boleh kami pilih untuk ditemubual.</p>	<p>Menghubungi agensi Kebudayaan Negeri Kelantan bagi mendapatkan tokoh untuk ditemubual bagi projek sejarah lisan</p> <p>Kami memilih tokoh yang bernama Encik Haji Hamzah Bin Yusoff sebagai tokoh projek lisan kerana kami menganggap beliau bersesuaian untuk dijalankan kajian</p>
2.00 Petang	15 Disember 2023	<p>Kami menghubungi Encik Haji Hamzah Bin Yusoff bagi bertanyakan kesudian beliau untuk menjadi tokoh kajian dan ditemubual bagi projek lisan kami</p> <p>Beliau bersetuju untuk ditemubual pada hujung minggu iaitu pada hari Ahad, 24 Disember 2023</p>	<p>Menghubungi Encik Haji Hamzah Bin Yusoff melalui panggilan telefon bagi proses konfirmasi berkenaan kesudian beliau untuk ditemubual.</p> <p>Mengambil maklum persetujuan yang dibuat bersama tokoh terkini</p>

		<p>Beliau meminta kami untuk memberikan maklumat-maklumat berkenaan projek sejarah lisan kepadanya melalui platform <i>WhatsApp</i> sejurus selepas tamatnya perbualan</p> <p>Kami memaklumkan kepada Puan Nurulannisa berkenaan tokoh kami iaitu Encik Mahmod Mohd Nor yang tidak boleh ditemubual atas kesibukkan dan juga hal-hal lain. Kami juga memaklumkan kepada Puan Nurulannisa melalui platform <i>WhatsApp</i> berkenaan keputusan kami untuk menukar tokoh kajian di saat akhir atas alasan-alasan tertentu.</p>	<p>iaitu Encik Haji Hamzah Bin Yusoff</p> <p>Mengambil maklum permintaan tokoh dan segera memberikan maklumat yang berkenaan kepada beliau melalui platform <i>WhatsApp</i>.</p> <p>Puan Nurulannisa mengambil maklum berkenaan keadaan tersebut dan keputusan kami untuk menukar tokoh di saat akhir.</p>
	<p>16 Disember 2023 - 20 Disember 2023</p>	<p>Kami berbincang berkenaan soalan temu bual yang perlu diubah dan dibuat semula berdasarkan topik kajian terkini iaitu berkenaan pengamal seni budaya tradisional Kelantan .</p>	<p>Menyiapkan set soalan temu bual bagi sesi temu bual bersama tokoh terkini iaitu Encik Haji Hamzah Bin Yusoff</p>

10.00 Pagi	21 Disember 2023	Kami bertanyakan soalan-soalan asas kepada Encik Haji Hamzah Bin Yusoff bagi menyiapkan abstrak kajian yang perlu diubah atas sebab penukaran tokoh.	Menyiapkan abstrak kajian dengan berpandukan maklumat asas tokoh yang diperoleh daripada Encik Haji Hamzah Bin Yusoff
5.30 Petang	23 Disember 2023	Kami memberikan set soalan temu bual kepada Encik Haji Hamzah Bin Yusoff bagi rujukan beliau sebelum menjelang hari temu bual	Memberikan set soalan temu bual kepada Encik Haji Hamzah Bin Yusoff melalui platform <i>WhatsApp</i> .
10.30 Pagi - 1.00 Petang	24 Disember 2023	Temu bual bersama Encik Haji Hamzah Bin Yusoff di kediamannya di Kampung Banggol, Gelang Emas, 16350 Pasir Mas, Kelantan	Temu bual dijalankan kira-kira selama 1 jam 50 minit bersama Encik Haji Hamzah Bin Yusoff di kediamannya.
1.00 Petang	24 Disember 2023	Mengucapkan terima kasih kepada Encik Haji Hamzah Bin Yusoff atas kesudian beliau untuk sesi temu bual.	Mengungkapkan ucapan terima kasih sebelum berangkat pulang dengan menghadihkan beliau cenderahati daripada pihak kami sebagai tanda kenangan.

SOALAN TEMUBUAL

Kita akan mulakan soalan temubual ini dengan latar belakang peribadi terlebih dahulu.

A. Latar belakang

1. Bolehkah Pak Jah ceritakan tentang latar belakang diri Pak Jah?
2. Bolehkah Pak Jah kongsi siapa ibu bapa Pak Jah?
3. Bolehkah Pak Jah ceritakan tentang pasangan hidup Pak Jah?
4. Berapakah anak-anak Pak Jah?
5. sekarang apakah yang anak-anak Pak Jah lakukan.
6. bagaimana Pak Jah boleh bertemu dengan isteri tercinta Pak Jah?
7. Adakah ibu bapa Pak Jah juga antara seniman dalam bidang kebudayaan?
8. Bilakah Pak Jah dilahirkan?
9. Dimanakah lokasi kelahiran Pak Jah?
10. Di dalam keluarga, Pak Jah anak yang ke berapa?
11. Berapakah bilangan adik-beradik Pak Jah?
12. Bagaimanakah Pak Jah boleh terlibat dalam dunia seni kebudayaan?
13. Siapakah yang mendorong Pak Jah untuk terlibat dalam seni kebudayaan ini?
14. Seawal usia mana Pak Jah terlibat dalam seni kebudayaan?
15. Apakah alat pertama yang Pak Jah main dan belajar?
16. Siapakah adiguru pertama Pak Jah dalam mempelajari seni ini?
17. Dimanakah lokasi atau tempat pertama Pak Jah belajar alat-alat seni ini.
18. Pada awal pembelajaran Pak Jah dalam seni Tradisional Melayu Kelantan, berapakah masa yang diambil dalam sehari untuk Pak Jah mempelajarinya?
19. Berapakah jenis seni yang Pak Jah telah pelajari?
20. Apakah jenis seni yang paling diminati Pak Jah?

Seterusnya, kita beralih pula ke bahagian sejarah pendidikan

B. Sejarah Pendidikan

21. Bagaimana perkembangan pendidikan Pak Jah pada zaman kanak-kanak dari 7 tahun hingga 12 tahun?
22. Adakah Pak Jah memegang apa-apa jawatan sepanjang di sekolah rendah?
23. Apakah kejayaan besar yang pernah di capai Pak Jah pada sekolah rendah?
24. Apakah perbezaan antara suasana zaman sekolah rendah dengan zaman sekolah menengah?
25. Sewaktu zaman sekolah menengah apakah aliran yang diambil Pak Jah?
26. Adakah guru-guru Pak Jah menyokong usaha Pak Jah dalam seni ini sewaktu sekolah rendah?
27. Adakah di waktu zaman sekolah Pak Jah menyertai pertandingan-pertandingan seni tradisional Melayu Kelantan?
28. Adakah terdapat guru sekolah yang turut menceburi bidang seni seperti Pak Jah?
29. Adakah di sekolah rendah dan menengah Pak Jah mempunyai aliran seni tradisional?
30. Apakah pencapaian terbesar Pak Jah dalam seni ini sewaktu zaman persekolahan?

Baik, seterusnya kami akan bertanya berkaitan sejarah atau pengalaman Encik Hamzah

C. Sejarah/pengalaman

Sejarah

31. Bilakah Pak Jah menyedari bahawa Pak Jah tertarik dan berminat untuk belajar dalam seni Tradisional Melayu Kelantan?
32. Apa yang menyebabkan sebab dan faktor yang menyebabkan Pak Jah menceburi bidang seni ini?
33. Adakah di tempat pembelajaran Pak Jah mempunyai kelengkapan pembelajaran yang baik?
34. Adakah setiap seni yang Pak Jah pelajari mempunyai sejarah masing-masing, jika ada, sudikah Pak Jah kongsi?
35. Bolehkah Pak Jah kongsi dimana bermulanya sejarah seni tradisional Melayu Kelantan?

Tenaga Pengajar

36. Berapakah guru yang telah mengajar Pak Jah dalam seni ini?
37. Bolehkah Pak Jah sebutkan nama-nama guru yang telah mengajar Pak Jah dalam seni ini?
38. Apakah pengalaman bersama mereka yang masih lagi diingat oleh Pak Jah sehingga kini?
39. Siapakah guru yang menjadi kesukaan Pak Jah ketika itu dan mengapa beliau?
40. Siapakah guru yang digeruni Pak Jah dalam seni ini?
41. Apakah kaedah dan teknik yang digunakan oleh guru Pak Jah dalam menyampaikan ilmu kesenian ini?
42. Apakah perbezaan yang dialami Pak Jah daripada sebelum terlibat dalam seni ini dengan kehidupan Pak Jah sekarang?

Kediaman

43. Dimanakah Pak Jah menetap sepanjang mempelajari seni Melayu tradisional Kelantan?
44. Bagaimanakah bentuk rupa kediaman Pak Jah sepanjang mempelajari seni ini?
45. Adakah kediaman ini terletak berhampiran rumah kedua ibu bapa Pak Jah?

Alatan seni tradisional Melayu Kelantan

46. Berapa banyakkah alatan seni yang Pak Jah pelajari?
47. Berapa banyakkah alatan seni yang Pak Jah telah buat dengan hasil tangan sendiri?
48. Adakah Pak Jah pernah melawat mana-mana muzium kesenian di Kelantan dan luar Kelantan?
49. Berapa bilangan tempat kesenian Melayu Tradisional Kelantan?
50. Bolehkah Pak Jah kongsi sejarah permulaan seni tradisional Melayu di Negeri Kelantan?

Pengalaman

51. Apakah pengalaman manis dan pahit Pak Jah sepanjang terlibat dalam dunia seni tradisional Melayu Kelantan.

52. Dari semua karya atau projek seni yang pernah Pak Jah hasilkan, apakah karya yang paling bermakna bagi Pak Jah dan mengapa?
53. Mengikut kepada pengalaman Pak Jah, alatan seni yang manakah bagi Pak Jah mengambil masa yang cukup lama untuk menyiapkannya?

Seterusnya, kita beralih pula kepada soalan mengenai pengalaman kerjaya.

D. Pengalaman Kerjaya

Soalan sebelum Wayang Kulit

54. Adakah encik mempunyai kerjaya lain sebelum menceburi bidang ini?
55. Berapakah umur encik ketika itu?
56. Mengapakah encik memilih untuk bersara dari pekerjaan yang sebelum ini?
57. Adakah encik mempunyai sebarang kenangan manis ketika bekerja di situ?
58. Apakah jawatan yang encik sandang ketika bekerja di sana?

Soalan mengenai Wayang Kulit

59. Bilakah Encik mula membuat Wayang Kulit?
60. Adakah Encik mempunyai minat dalam bidang ini?
61. Kenapa Encik memilih Wayang Kulit sebagai kerjaya?
62. Dalam setahun berapa Wayang Kulit yang encik boleh hasilkan?
63. Berapa banyak wayang kulit yang Encik baiki?
64. Biasanya siapa pelanggan Encik?
65. Wayang kulit biasanya dilakukan bila?
66. Adakah menghias wayang kulit ini mengikut cita rasa encik sendiri atau mengikut permintaan pelanggan?
67. Kebiasaannya, corak apa yang diukir?
68. Antara banyak-banyak corak, yang mana sentiasa menjadi pilihan pelanggan?
69. Bahan dan alat apa yang digunakan untuk menghasilkan wayang kulit?
70. Kebiasaannya bahan apa yang digunakan untuk menghias wayang kulit?
71. Satu wayang kulit mengambil masa berapa lama untuk disiapkan?

72. Selama encik menghias wayang kulit, ukiran mana yang encik rasa mencabar untuk dibuat?
73. Berapa harga untuk satu wayang kulit yang dihasilkan oleh encik?
74. Adakah Encik memiliki pekerja? Jika ada, berapakah usia mereka?
75. Sepanjang Encik membuat wayang kulit, pernah ke orang luar datang untuk belajar tentang cara membuat wayang kulit ini?
76. Kejayaan yang dicapai
77. Cabaran yang dihadapi semasa bekerja?
78. Anugerah yang diperolehi
79. Apakah Pengalaman pahit dan manis semasa bekerja?

Bengkel Wayang Kulit

80. Bilakah bengkel Encik dibina?
81. Adakah encik menerima kunjungan atau lawatan dari pihak luar ke bengkel encik?
82. Berapakah kos yang encik keluarkan untuk membina bengkel ini?
83. Adakah encik membuat sembarangan pinjaman dari pihak bank untuk membina bengkel encik?
84. Adakah Encik membuka sebarang kursus untuk menyertai cara membuat wayang untuk orang ramai?
85. Berapakah kursus yang encik tawarkan di bengkel encik
86. Berapakah harga yang encik tetapkan untuk menyertai kursus yang encik tawarkan di bengkel?
87. Berapakah jumlah pelajar yang menyertai kursus di bengkel encik sekarang?
88. Tahun bilakah encik membuka peluang kepada masyarakat untuk belajar seni Wayang Kulit
89. Berapakah anggaran umur peserta atau pelajar yang encik terima untuk mengikuti kursus di bengkel encik?
90. Bagaimanakah encik membahagikan para peserta dalam setiap kursus?
91. Adakah encik mempunyai tenaga pengajar yang lain?
92. Adakah encik mengadakan kelas bengkel encik setiap hari minggu atau pada hujung minggu sahaja?

93. Berapakah tempoh durasi kelas dalam bilik encik?
94. Adakah encik membuat kelas tersebut di bengkel ataupun di tempat lain?
95. Adakah bengkel encik menyediakan alat untuk membuat wayang kulit?
96. Ataupun pelajar pelajar perlu menyediakannya dengan tanggungan sendiri?
97. Pada tahun bilakah encik membuka bengkel ini?
98. Bagaimanakah perasaan encik sekiranya ada pelajar encik yang mengikuti jejak langkah encik sebagai seorang pembuat wayang kulit?
99. Adakah encik yakin dan percaya bahawa hasil wayang kulit yang dihasilkan oleh pelajar encik dapat dimasukkan dalam pasaran setanding dengan petanding yang sudah berpengalaman?
100. Mengapakah encik memilih lokasi untuk mendirikan bengkel di sini?
101. Apakah ciri ciri strategik yang ada disini sehinggakan encik memilih lokasi ini sebagai lokasi bengkel encik?

E. Sumbangan

102. Dari awal hingga sekarang boleh kami tahu apakah sumbangan Encik yang pernah sumbang kepada negeri atau negara?
103. Apakah pencapaian Encik setakat ini?
104. Adakah encik terlibat dalam sebarang persatuan mengenai Wayang Kulit ini?
105. Adakah encik terlibat aktiviti penghasilan Wayang Kulit di peringkat kebangsaan atau antarabangsa?
106. Adakah encik pernah menyertai sebarang pertandingan yang melibatkan Wayang Kulit?
107. Adakah encik masih aktif bergiat dalam menyertai sebarang pertandingan sehingga kini?
108. Apakah pencapaian tertinggi encik pernah kecapai ketika menyertai pertandingan?
109. Berapakah harga sobek perahu termahal yang pernah encik hasilkan?

Akhir sekali kita akan beralih kepada soalan mengenai nasihat dan harapan

F. Nasihat Dan Harapan

110. Apakah harapan encik terhadap Wayang Kulit pada masa akan datang?
111. Adakah encik percaya bahawa golongan belia akan berminat tentang Wayang Kulit ini
112. Adakah encik berpuas hati dengan hasil Wayang Kulit yang dihasilkan oleh para pelajar encik?
113. Adakah encik masih mempunyai impian yang masih belum dilaksanakan sebagai seorang pembuat Wayang Kulit?
114. Sekiranya encik sudah bersara pada masa hadapan, adakah encik masih berminat untuk meneruskan bengkel sekiranya terdapat golongan remaja yang ingin menceburi Seni Wayang Kulit ini?
115. Mengapakah encik berasa bahawa seni Wayang Kulit ini sangat penting untuk diteruskan oleh generasi muda pada zaman kini supaya ianya tak lapuk ditelan zaman?
116. Apakah usaha yang encik lakukan untuk menarik minat golongan muda untuk menceburi bidang seni Wayang Kulit?
117. Apakah harapan encik terhadap bengkel ini sekiranya encik telah bersara pada masa akan datang?
118. Sebelum menamatkan sesi temu bual ini, adakah terdapat sebarang kata kata dari encik terhadap golongan muda mengenai Wayang Kulit ini?
119. Apakah harapan Encik kepada orang luar sana yang tak pernah tahu tentang Wayang Kulit?
120. Apakah harapan yang masih belum tercapai

LAMPIRAN 4

UNIVERSITI TEKNOLOGI MARA
PERJANJIAN MENGENAI PROJEK SEJARAH LISAN

2023/01/01
2023/01/01

..... dengan ini bersetuju dengan syarat-syarat temubual yang telah dia
di antara saya dengan Universiti Teknologi MARA. Syarat-syarat tersebut adalah seperti berikut:

1. Rakaman hasil temubual ini adalah bertujuan untuk kegunaan pengajaran, penyelidikan dan penerbitan tanpa melibatkan bayaran/ tuntutan dari mana-mana pihak. Walau bagaimanapun bagi tujuan selain daripada yang tersebut, persetujuan daripada tokoh perlu diperolehi.
2. Rakaman hasil temubual yang tersebut di atas adalah diserahkan dan menjadi hak milik sepenuhnya Universiti Teknologi MARA untuk penyimpanan kekal dan boleh mengambil apa-apa tindakan yang difikirkan perlu bagi memelihara rakaman dan transkrip ini.
3. Pihak Pengajian Sains Maklumat, Universiti Teknologi MARA boleh membuat transkrip rakaman dan transkrip-transkrip ini perlu/tidak perlu dsemak oleh tokoh (interviewee).
4. Rakaman dan transkrip ini akan dibuka kepada semua penyelidik sama ada dari Malaysia atau luar negara yang bertujuan membuat penyelidikan yang sah dengan syarat: -
 - a. Apabila petikan diambil dari rakaman/transkrip ini untuk digunakan di dalam penerbitan, tesis dll. sumbernya (tokoh) hendaklah diakui oleh penyelidik-penyelidik.

.....

.....

(Nama Pensyarah: Nurulannisa Binti Abdullah)
b.p. Penolong Naib Canselor
Pengajian Sains Maklumat
Kolej Pengajian Pengkomputeran, Informatik
dan Media
Universiti Teknologi MARA (UITM)

Gambar 1: Surat Perjanjian

LAMPIRAN 5

Gambar 1: Sesi temu ramah bersama En Hamzah bin Yussof

LAMPIRAN 6

Gambar 2: En Hamzah Yussof menerima cenderahati tanda penghargaan

LAMPIRAN 7

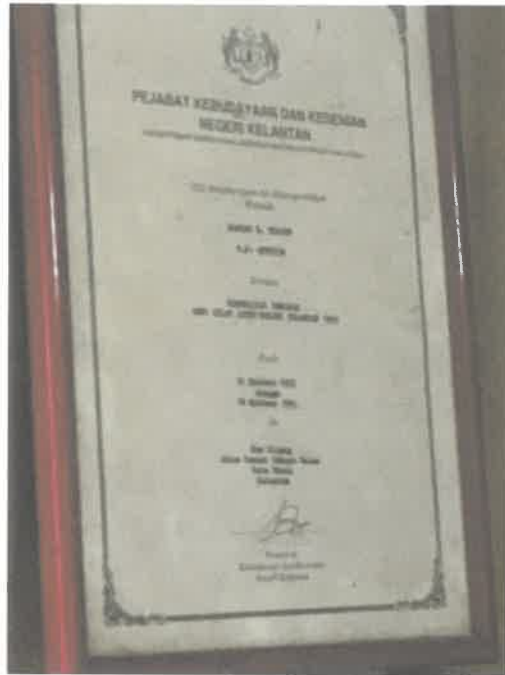
Gambar 3: En Hamzah selaku pemuzik Wayang Kulit

LAMPIRAN 8

Gambar 4: Bengkel kerja En Hamzah Yussof

LAMPIRAN 9

Gambar 5: Sijil Anugerah En Hamzah Yusoff daripada Pejabat Kebudayaan Negeri Kelantan

INDEKS

INDEKS

A

Alat musik, 1

B

Baik 10,12,14,15

Bunyi, 2,4,5,6,7,8,9,13,15

C

Cabaran, 19,43

Cantik, 17

D

Dikir, 2,6,13,15,18,20,23

Dosa, 17

G

Gelang, 2,3,10,23,29,38

Gendang, 7,8,9,10,11,12,15,30

H

Harapan, 22,23,24,25,31,45,46

Hobi, 17

I

Impian, 24,45

Ilmu, 11,21,22,26,41

Irama,11

Itali, 23

J

Jangan, 23

Jiwa, 12,16

Juga,3,5,6,8,14,15,17,18,19,20,23,24,25,36,38,39

K

Kampung, 2,6,10,14,16,18,38

Kayu, 16

Kebudayaan, 6,8,9,10,13,18,23,36,37,39

Kulit, 2,6,12,13,15,16,17,18,19,24,25,42,43,44

M

Membaiki, 35

Minat, 6,16,17,18,24 25,30,40,42,45

N

Niat, 8,21

P

Pengajar, 41,44

Pengalaman, 2,15,20,26,40,41,42,43,44

Persembahan, 15,18,19,23,24

Pertandingan, 11,14,40,45

Pok Joh, 2,3,4,,5,7,8,10,11,13,14,15,26,30,34,
35,36,37,38,39,40

R

Rebana, 6,20,23

Rotan, 7

S

Sabar 4,30

Sekolah, 3,9,13,14,15,23,40

Seni, 2,3,6,8,11,12,13,14,15,22,23,25,,29,31,33

Serunai, 7,8,9,10,11,12

Sumbangan, 23,26,31,44

Silat, 6,7,8,10,12,13,14,30

Singapura, 4

T

Tangan, 5, 9,14,41

Tarian, 10

Tradisional, 14,16,17,20,21,22,23,24,25,26,38,40,41,42

U

Universiti, 5

Urus, 23

W

Wajib, 7,11